

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аўяднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» Выпуск №16–17 (люты–сакавік)

Наклад 3000 асобнікаў

TRYBUNA

ПАВОДЛЕ ДЭКРЭТУ 2988 ГОДА. АЛЬБО З КАГО СМЯЕМСЯ?

Язэп ЯНУШКЕВІЧ

Класічнасць — як боскасць: непадуладная часу.

Класіка адказвае на вечнае пытанне: «Як жыць?». Аднак чалавечая памяць, асабліва ў нараджэння паняволеных, кароткая. І таму класіка — вечная. Кожнае пакаленне наноў звяртаецца да айчынных творцаў з адвучным: «Як жыць?».

Камедыя «Пінская шляхта» паўсталі, як сцярджаюць літаратуразнаўцы, з-пад пяра Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў скрутна-шчаслівым 1866 годзе. Напачатку ці напрыканцы яго — невядома. Ведама толькі, што перад тым камедыёграф свой 57 год нараджэння (прыйшоў у свет 4 лютага 1808 г.) адзначыў у турме: ад каstryчніка 1864 па Каляды 1865 парыў мулкія нары ў менскім «Пішчалаўскім замку». Дык верагодней за ёсё там, дзе ўлетку 1911-га ў Якуба Коласа вырвалася выпакутаванне «Мой родны кут, як ты мне мілы...», у той самай царской катоўні паўстагоддзем раней пачынальнікам новай беларускай літаратуры выношвалася бліскучая сатырычная «Пінская шляхта».

Сумнеўна, праўда, каб пісьменнік меў мажлівасць штодня трываць сціло і жыць на творчым уздыме. Бо Вінцэнт дзень і ноц чакаў — чым скончыцца зняволенне: кантыбуцыйным налікам, высылкай у «Сібір» ці чымсьці жахлівейшым? Як адкупіцца ад таго? Як забавіцца? Не падаромі належала вымольваць забўленне... Но вырашалі твой лёс не нябёсы. Чужынцы ў вайсковых пагонах выносілі выракі на абшарах Літвы-Беларусі над ваколічнай шляхтай, якая «бачыла бойку, але не бараніла» расейскае самадзяржаўе ад «полячишкі», і якая «не бачыла бойкі, за тое што не бачыла...».

Узделу Дуніна-Марцінкевіча ў нацыянальна-вызваленчым паўстанні ліцьвінаў-беларусаў супраць акупацыйнага рэжыму следчыя не давялі. Але як пакінуць беспакарана таленавітага чалавека, якому прыпісваюцца бадай усе антыўрадавыя вершаваныя адозвы на тутэйшай «простай гаворцы»?! І «гутаркі» тыя не простиа, «бяскрыўдныя графіці», як здаецца на першы погляд, а больш пагрозныя, чым пякучыя лісткі «Мужыцкай праўды». Но... лоўка рыфмаваныя! Значыць, лягчай застаюцца ў памяці неадукаванага насельніцтва.

Так, гісторыкі падліцаць: за стагоддзе інкарпарацыі Літвы-Беларусі ў складзе расейскай імперыі непісьменнасць (да 1897 г.) на «забраных землях» узляцела з 40 да 77 адсоткаў! («Акультурыліся людзі!» — рэзюмаваў пра тое Уладзімер Караткевіч, «дасціпны і праўдзіў» нават у падсавецкія часы). А дзе пануе непісьменнасць — там вадарыць цемра, невуцтва, затурканас-

ць і забітасць. Тады ад страху можна й не ведаць, пад якім царом жывеш, якім «дэкрэтам» кіруешся...

Непісьменнасць — сінонім «несвядомасці».

Класіка ствараеца найчасцей у адчайным баруканні прыгожага з брыдотаю, узвышанага і нізкага, акрыленасці з зацуглянасцю. І чым мацней (да безнадзейнага!) перашкоды, тым велічнейшым атрымлівецца ўзлёт духа. Можа, у тых цагляных лёхах і дачуўся 56-гадовы астрожнік пра тое, чаго не ведае пакуль аніводзін айчынны даследчык-архівіст і гісторык-літаратуразнаўца... Што нават крывавы Мураўёў-Вешальнік пайшоў... на хабар! Праўдзіва, колькі можна вешаць-расстрэльваць задарма? Таму і хапануў расейскі генерал-губернатар-«людажэр» 15 тысячаў срэбранікаў за «дараванне жыцця» двум тузыльцам — тутэйшым шляхціцам Аскерку і Яленскаму. (Пра гэта сцвердзіла ў сваіх ненадрукаваных мемуарах Апалонія Далеўская (1841 — пасля 1915), удава Зыгмунта Сераюскага (1827—15.06.1863, Вільня), які камандаваў паўстанцікамі ўзброенымі сіламі Літвы (пад вайсковай мянушкай Далуга); параненым быў узяты ў палон, павешаны ў Вільні. Падчас пакарання крывавы Мураўёў змушаў Апалонію, на той час ужо цяжарную, назіраць за экзекуцыйнай мужчынай...)

Можа, і Вінцэнт выблытаўся з «Пішчалаўскага замку» («Валадаркі» па-сучаснаму) гэткім макарам? Нездар-

ма на старонках «Мужыцкай праўды» Кастусь Каліноўскі выказаўся пра тагачасных службоўцу: «А чыноўнікі то маскоўскія — яшчэ адно дабрадзеяўства. Чытаў я ў кёніжках, што ёсьць на свеце якось саранча, катора як гдзе пакажацца, усю худобу гаспадарску зглуміць. Маём мы, браткі, горшую яшчэ ад той саранчу, а гэта чыноўнікі маскоўскія з сваёю «праўдай» і «справядлівасцю», яны людзі вельмі здатныя, што то памаскоўску «правороня», умеюць так абліаць чалавека, што з рук іх выйдзеш голенькі як маци радзіла — і жыві пад гэтакім рондам без суду і праўды...»

Згодна з прысудам палявога аўдытарыята ў асобе памочніка Вешальніка, генерал-лейтэнанта Манюкіна, В.Марцінкевіча не саслалі. І нават фальварак не канфіскавалі. Толькі нібы той Кручкоў абдзёрлі, прыпячататаўшы: «Пакараць грашовым штрафам, спагнаўшы зягонага маентку не толькі за яго самога, але і за жонку ягоную, што ўдзельнічала ў дэмантрацыях», узмоцнены збор.

«Чалавек без пакутаў — трава» (В.Быкаў). Адпакутаваўшы больш года ў турэмнай катоўні, пісьменнік выйшаў з казематаў загартаваным. Пусціўшы з каменных сутарэнняў, царызм не выпусціў дарэшты пісьменніка з сваіх учэпістых лапаў і пільной «апекі»: вайскова-палявыя вырак пастанавіў шматгадовыя (таемны) паліцэйскія назіркі над ім у Люцінцы.

Працяг на стар. 4 ▶

МЕСЯЦАЛОЙ

УДАКЛАДНЕННЕ МЕСЯЦА

2 лютага 2008 года адзначаецца 170-годдзе са дня нараджэння аднаго з правадыроў нацыянальнага паўстання 1863 года, публіцыста і літаратара Кастуся Каліноўскага.

Як адзначыў доктар гісторычных навук Анатоль Грыцкевіч, Каліноўскі быў і застаецца героям беларускага народа, узорам адданасці сваёй Бацькаўшчыне. Па словах навукоўца, аб знакамітым беларусе мала ведалі ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзя, таму што царызм не хацёў, каб памяць аб ім абуджала праага да волі ў новых пакаленняў. А ў савецкі час Каліноўскага паказвалі, першым чынам, як кіраўніка сляянскіх паўстанцікі атрадаў. «Калі гаварыць праўду, такіх асобных сляянскіх атрадаў не было, — сцвярджае прафесар Грыцкевіч, — таму што паўстанне не было сляянскім, яно было нацыянальным». Сярод удзельнікаў паўстання былі, першым чынам, прадстаўнікі шляхты. Па дадзеных прафесара, шляхта на беларускіх землях складала ў той час 10–12% насельніцтва (для парапнання: у Расіі быў усяго 1% дваран).

Анатоль Грыцкевіч падтрымаў ініцыятыву вядомага выдаўца і літаратара Сяргея Дубаўца, які прапануе адзначыць месца пахавання Каліноўскага на гары Гедымяна ў Вільні памятным знакам.

ПАРАДОКС МЕСЯЦА

3 6 да 10 лютага ў нацыянальным выставачным павільёне «Белэкспа» ладзілася XV Мінская міжнародная кніжная выставка-кірмаш «Кнігі Беларусі — 2008». У ёй бралі ўдзел выдавецтвы 17 краін, у тым ліку з Расіі, Украіны, Славакіі, Польшчы, Германіі, Кітая, Індыі, Францыі, Арменіі, Швецыі, ЗША, Ізраіля, Італіі, Казахстана, Венесуэлы, Швейцарыі. Ну і, натуральна, Беларусі. Было шмат презентацый, выступаў. А пра народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава ды ягоныя кнігі гаварылі падчас імпрэзы на тэрыторыі стэндаў Швецыі, Расіі ды Ізраіля...

ІНІЦЫЯТЫВА МЕСЯЦА

В выдавецства «Кнігазбор» авбясціла збор сродкаў на выданне кнігі выбраных твораў народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна. Аб тым у інтэрв'ю БелаПАН паведаміў галоўны рэдактар выдавецтва Кастусь Цвірка. У кнігі мяркуюцца ўключыць лепшыя вершы і пазмы Р.Барадуліна, а таксама ягоную прозу і пераклады паэзіі з розных моў свету. Зборнік складзе чарговы том серыі «Беларускі кнігазбор».

Як адзначыў К.Цвірка, для выдання кожнага новага тома серыі выдавецтва шукае сродкі з розных крыніц. «Мы мяркуем знайсці дабрачынцу і для гэтай кнігі, улічваючы значнасць для Беларусі фігуры Рыгора Барадуліна і яго творчасці», — сказаў галоўны рэдактар. Дзякуючы збору сродкаў выдавецтва плануе скраціць кошт зборніка і зрабіць яго максімальна даступным для прыхільнікаў талэнту народнага паэта.

АКЦЫЯ МЕСЯЦА

6 лютага ў Мінску ў Палацы мастацтва адкрылася выставка «Жодзінцы», якая экспануе творы Валерыя Славука, Аляксандра Ксяндзова, Аляксея Марачкіна ды яшчэ калі двух дзясяткі мастакоў. Сярод гаспадароў выставы быў і пісьменнік ды выдавец Уладзімір Січыўскі. Лёс кожнага з іх быў звязаны з Жодзінам.

«Жодзінцы» — незвычайні літаратурна-мастакскі проект, які збіраецца аспрэчыць пастулаты савецкай пропаганды наокончыці пяцідзесяцігоддзе Жодзіна, якое ў многіх асацыруеца толькі з БелАЗам.

Уваход на выставу «вартаваў» два рыцары, якія трывалі харугвы з выяву герба старажытнага мясця і партрэтам ягонага заснавальніка — князя Багуслава Радзівіла. У гонар яго мясця і назвалі трыста шэсцьдзесят гадоў тому Багуславу Поле.

«Гэта сапрауды вельмі неардынарная ўнікальная акцыя, таму што жодзінскі літаратары і мастакі згуртаваліся, імпрэзы сумесна праводзяць, чытанні ў жодзінскай бібліятэцы, іншых месцах», — адзначыў Радзівіл Свобода карэнны жодзінец У.Січыўскай.

ПАМЯТЬ

10 (2)

ЮБІЛЕІ

200-ГОДДЗЕ БЕЛАРУСКАГА ДУДАРА

**Юбілейныя мерапрыемствы
у гонар Вінцэнта Дуніна-
Марцінкевіча распачаліся
29 студзеня.**

У Дзяржаўным музее гісторыі беларускай літаратуры праішла вечарына, прысвеченая вядомаму беларускаму паэту і драматургу. У музее адкрылася літаратурно-дакументальная выставка «Больш за ёсё я бацькоўскуму краю адады», прысвеченая жыццёваму і творчаму шляху В.Дуніна-Марцінкевіча. У экспазіцыі ўвайшлі дакументы, якія распавядаюць аб паходжанні беларускага паэта, яго вучобе ў Вільні і Пецярбурзе, жыцці ў Мінску, дзе выйшлі кнігі пісьменніка «Гапон», «Вечарніцы», паэтычны зборнік «Дудар беларускі» ды іншыя. Выставка знаёміць і з познім перыядам творчасці В.Дуніна-Марцінкевіча, калі была напісаная знакамітая паэма «Пінская шляхта».

Сярод экспанатаў выставы — аргінальныя выданні твораў В.Дуніна-Марцінкевіча, перавиданні ягоных кніг пачатку XX стагоддзя, а таксама фрагменты фальянсавага посуду, знайдзенага пры раскопках у маёнтку драматурга.

У касцёле Святога Рожа ў Мінску адбылася імша, прысвеченая 200-годдзю з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Дунін-Марцінкевіч у гэтым касцёле хрысціў усіх сваіх дзяцей. У набажэнстве прымалі ўдзел сваякі Дуніна-Марцінкевіча, якія прыехалі ў Беларусь з Польшчы: Станіслаў Плаўскі, Агнешка і Тадэвуш Крыжанская.

3 лютага архібіскуп, мітрапаліт Мінска-Магілёўскі Тадэвуш Кандрусеўч адкрыў і асвяціў у Бабруйскім касцёле беззаганна гачацца на імшы Марыі мемарыяльную шыльду ў памяць аб класіку беларускай літаратуры. Аўтар шыльды — Валяр'ян Янушкевіч. «Году гасподняга 1808 дня 4 лютага ў Бабруйску быў ахрышчаны Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч», — значыцца надпіс на беларускай лацінцы.

115 ГАДОЎ МАКСІМУ ГАРЭЦКАМУ

«ЁН ЗАЎСЁДЫ ПІСАЎ ПРАЎДУ»

**Сто пятнаццаць гадоў таму
18 лютага на Мсціслаўшчыне
у вёсцы Малая Багацькаўка
нарадзіўся класік беларускай
літаратуры, педагог,
навуковец Максім Гарэцкі.**

В. Дунін-Марцінкевіч нарадзіўся ў фальварку Панюшкавічы на Бабруйшчыне. У самім жа Бабруйску ён скончыў павятовую школу.

5 лютага ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі пры падтрымцы Нацыянальнай камісіі Беларусі па справах ЮНЕСКА адкрылася міжнародная двухдзённая навукова-практычна канферэнцыя «Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч у єўрапейскім контэксте». У мерапрыемстве прынялі ўдзел навукоўцы з Беларусі, Польшчы і Расіі.

У праект выніковага дакумента канферэнцыі былі ўключаныя пропановы аўтывядзенні ў Мінску (у скверы каля Ратушы на Пляцы Волі) групавога помніка паэту Уладзіславу Сырокомлю, кампазітару Станіславу Манюшку і Вінцэнту Дуніну-Марцінкевічу, а таксама помніка апошняму на Валожыншчыне, дзе пісьменнік жыў і пахаваны. Было пропанавана прысвоіць імёну В.Дуніна-Марцінкевіча канцэртнай зале ў сталічнай гасцініцы «Бўропа» ды заснаваць рэспубліканскую прэмію імія В.Дуніна-Марцінкевіча ў галіне драматургіі і тэатра.

Увечары 5 лютага ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы быў паказаны спектакль па камедыі-оперы В.Дуніна-Марцінкевіча «Ідэлія».

6 лютага ў фальварку Люцінка каля Іванца ў адной з адноўленых сядзіб адкрылася літаратурно-мастацкая выставка. А ў касцёле адслужылі ўрачыстую імшу.

Фальварак Люцінка Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч купіў у 1840 годзе ды пераехаў туды з першай жонкай Юзэфай і дзецьмі: дачкой Камілай і сынам Міраславам. Малодшыя дочкі, Сафія і Цэзарына, нарадзіліся ўжо ў Люцінцы. Там пісьменнік празь больш за сорак гадоў і напісаў большасць сваіх твораў.

У бібліятэках Беларусі пройдуць юбілейныя выставы ў гонар В.Дуніна-Марцінкевіча, будзе выдадзены шэраг кніг пра ягонае жыццё і творчасць. А таксама — іншія самога аўтара.

Н.К.

Менавіта ў Смаленску ён пачаў пісаць свой выдатны твор «Дзе душы». У ім ён паказаў двудушна бальшавікоў, — мяркую Радзім Гарэцкі.

У Смаленску М.Гарэцкі працаваў у газеце «Звязда». У 1919 годзе рэдакцыя пераїжджае ў Менск, а пасля абвяшчэння Лі-тойска-Беларускай Рэспублікі — у Вільню.

У Вільні М.Гарэцкі выкладае ў Першай беларускай Віленскай гімназіі ды на беларускіх настаўніцкіх курсах, рэдагуе газеты «Наша думка» і «Беларускі ведамасці», удзельнічае і ў палітычным жыцці Віленшчыны. 20 студзеня 1922 г. яго разам з іншымі троццяцю двума актывістамі дэпартуюць з Віленшчыны. Польскія ўлады абвінавацілі іх у агітацыі супраць правядзення выбараў у Віленскім сойме.

Пасля непрацяглага побыту ў Коўне Максім Гарэцкі пераїжджае ў савецкую Беларусь. Ці займаўся ён тут палітыкай? Радзім Гарэцкі кажа, што афіцыйна — не:

«Ён быў грамадзянін, ён, як сапраўды пісьменнік, заўсёды пісаў пра юд. А пра юд, на жаль, і цяпер не заўсёды можна пісаць».

У Савецкім Саюзе Максім Гарэцкага арыштоўвалі двойчы. У чэрвені 1930 г. яго саслалі ў Вятку ў забаранілі займацца выкладчыцкай дзеянасцю. У высылцы Гарэцкі піша раман «Віленская камунары» без спадзеву на яго выданне. У 1937 г. пісьменніка зноў арыштоўваюць і 10 лютага 1938 года расстрэльваюць.

Цяпер на сфармуляваныя Максімам Гарэцкім пытанні адказваюць грамадзяніне Незалежнай Беларусі.

Радыё Свабода

MEMORIA

ПАМЁР КАСТУСЬ АКУЛА

**29 студзеня ў Канадзе памёр
вядомы дзеяч беларускай
эміграцыі, таленавіты
празаік, паэт, драматург
Кастусь Акула (Аляксандар
Ігнатавіч Качан). Ён пайшоў
з жыцця на 83-м годзе пасля
працяглай хваробы.**

эміграваў у Канаду. Жыў і працаваў у Таронта.

К.Акула быў адным з самых актыўных дзеячаў беларускай дыяспары. Друкаваўся ў розных беларускіх эмігранцкіх выданнях. У Канадзе шмат часу аддаваў арганізаціі беларускіх суполак, заснаванню царквы ў Таронта, працы ў нядзельных школах, рэдагаванню часопіса «Зважай», супрацоўніцтву з беларусамі ЗША. К.Акула быў адным з арганізатораў «Згуртавання беларусаў Канады» і яго першым старшынём. Арганізаваў выпуск штотэмесячнай газеты «Беларускі эмігрант».

У Беларусі і ў эміграцыі К.Акула вядомы сваімі працаічнымі творамі — раманамі «Змагарныя дарогі», «За волю». У ягонаі прозе асонае месца займае цыкл аповесцяў «Дзярлівая птушка» (1965), «Закрываўлене сонца» (1974) і «Беларусы, вас чакае зямля» (1981), якія складаюць трэлогію «Гараватка». Гэта панарамнае эпічнае палатно, адметнае сваім маштабным спасціжэннем народнага побыту, сваім ідэйна-праблемнай асновай. Трэлогія К.Акулы — шчырая і прайдзівай «заходнебеларуская хроніка», якая ўзнаў

ляе лёсавызначальны падзеі ў краіне ў 20-я, 30-я і 40-я гады — час бальшавіцкай і фашистскай акупацыі Беларусі.

К.Акула, адзіны з беларускіх пісьменнікаў замежжа, напісаў раман на ангельскай мове «Заднітра — гэта ўчора» («Tomorrow is yesterday», 1968) пра лёс беларусаў і Беларусі ваеннае часу. Раман рытуеца да выдання ў перакладзе на беларускую мову.

Саюз беларускіх пісьменнікаў глыбока смуткуюць з прычыны смерці свайго ганаровага сябра і выказваюць ўпэйненасць у тым, што памяць і слова мастака застануцца з незалежнай Беларуссю.

Сакратарыят СБП

ЮЛЬЯНУ УРСЫНУ НЯМЦЭМІЧУ — 250

**На Берасцейшчыне ўспомнілі
паплечніка Касцюшкі,
пісьменніка і палітыка Юльяна
У.Нямцэвіча (1758–1841).
У Брэсцкім раёне з нагоды
юбілею прышлі ўрачыстыя
мерапрыемствы.**

Месцам іх правядзення стала вёска Сокі — там знаходзіцца родавая сядзіба Ю.Нямцэвіча. У Сокайскай сяродняшнай школе была арганізаваная ўсімільная выставка, дзе прадстаўленыя экспанаты з абласнога краязнаўчага музея і матэрыялы, сабраныя вучнімі. У рамках культурнай акцыі выступілі даследнікі жыцця, творчасці і гісторыі роду Юльяна

Ларыса Шыганава

▶ ЛІТІНФАРМ

КНІЖНЫЯ ПОМНІКІ ВАСІЛЯ БЫКАВА

На XV Менскай міжнароднай
кніжнай выставе-кірмашы 6
лютага адбылася прэзентацыя
першых шасці тамоў поўнага
14-тамовага збору твораў
народнага пісьменніка
Беларусі Васіля Быкава на
беларускай мове.

Збор твораў выдаецца сумесна
Саюзам беларускіх пісьменнікаў і
маскоўскім выдавецтвам «Время». Як адзначыў падчас свайго
выступу генеральны дырэктар
выдавецтва Барыс Пастэрнак,
«Время» выпускае зборы твораў
вядомых расійскіх пісьменнікаў
XX стагоддзя і сучасніці, у тым
ліку Аляксандра Салжэніцына,
Фазіля Іскандэра, Іосіфа Бабеля,
Уладзіміра Высоцкага, Міхала
Зощанкі і Андрэя Платонова. «Мы
заўсёды лічылі, што годнае месца ў
гэтым шэрагу належыць і Васілю
Быкаву, які сваімі перакладамі і
публікацыямі ў рускіх часопісах і
выдавецтвах падбяў аў сваёй год-
най прысутнасці ў рускай літара-
туре», — сказаў Б.Пастэрнак.

Ён паведаміў і аў будучым
выданні вясімітавога расій-
камоўнага Збору твораў Васіля
Быкава.

Старшыня Саюза беларускіх
пісьменнікаў Алеся Пашкевіч
адзначыў, што выданне поўнага
збору твораў В.Быкава «стане тым
вечным помнікам пісьменніку, да
якога будзе прыходзіць новыя
пакаленні чытачоў па ўсёй Беларусі».
Старшыня СБП выказаў
удзячнасць Б.Пастэрнаку за суп-

рацоўніцтва ў выданні збору, якое
стала агульнанацыянальным
праектам, а таксама тым людзям,
якія спрычыніліся і спрычыни-
юцца да працы: захавальніцы
пісьменніцкага архіву І.Быкавай,
каарднінатару выдання прафеса-
ру А.Казуліну, сябрам рэдкалегії
Б.Пятровічу, М.Тычыну.

Удзел у прэзентацыі бралі Ірына
Быкава, беларускія пісьмен-
нікі, чытачы. Са сваімі згадкамі
пра В.Быкава і ягонае месца ў
нацыянальнай культуры пра-
маўлялі Вольга Іпатава, Віталь
Тарас, Анатоль Вярцінскі, Віктар
Казько, Вера Страмкоўская.

Кіраўнік амбасады Швецыі
у Беларусі Стэфан Эрыксен, які
перакладае творы Васіля Быкава
на сваю родную мову, паведа-
міў аў тым, што ў Швецыі ўжо
вышыя адзін раман В.Быкава
«Кар’ер». «Я спадзяюся, што кнігі
Васіля Быкава будуть выходзіць
не толькі на шведскую, але на

ўсіх ўсхода-єўрапейскіх і іншых мовах», —
выказаўся амбасадар.

Як адзначыў паэт Генадзь
Бураўкін, кожная цывілізаваная
нацыя імкненца якмага раней і
паўней пазнаёміць юных сугра-
мадзян з творчасцю геніяў нацы-
янальной культуры. «Васіль Бы-
каў адносіцца да тых настаўнікаў
нацыі, чыло спадчыну беларусы
павінны несці з дзяцінства, для
таго, каб грамадства дасягнула
вяршыня ў гуманізму». Ён вы-
казаў шкадаванне, што першы
поўны збор твораў Васіля Быкава
на беларускай мове выдаецца ў
Маскве, а не ў Мінску. Генадзь
Бураўкін падкрэсліў, што ана-
лагічныя кніжныя праект быў
падрыхтаваны і прэзентаваны
дзяржаўным выдавецтвам «Мас-
тацкая літаратура» яшчэ пры
жыцці Васіля Быкава. Але ўжо ў
друкарні выпушк накладу перша-
га тома раптоўна адмянілі...

Ул. інф.

ЗОРЫ «ЗАЛАТОЙ КРЫВІ»

У нагах праўда ёсць!
Асабліва, калі гэта праўда
пераплятаецца з сапраўднай
паэзіяй і добраі музыкаі.
Гэта ведаюць тыя аматары
беларускага слова, якім не
хапіла месца на прэзентацыі
дышку «Песні залатой Крыві»
Эдуарда Акуліна 2 лютага ў
Чырвоным касцёле.

Фота Сержук Голіка

у тым ліку і вядомыя хіты «Гэта
мы!», «Пагоня», «Зорка Максіма»,
«Амур і сумны і прыгожы» (на
верш Багдановіча)...

«Я крышку хваліваўся, —
прызнаеца Эдуард, — сёння субо-
та, дзень сустречы выпускнікоў...
Таму я сапраўды шчаслівы, што
вы, нягледзячы ні на што, прыйшли
падтрымаць беларускае слова».

Эдуарда прыйшли павіншава-
ць і падтрымаць Вольга Іпатава,
Алеся Камоцкі, Леанід Дранько-
Майсюк, Сяржук Сыс...

Запрашаючы на сцэну Леаніда
Дранько-Майсюка, Эдуард Акулін
адзначыў, што «Дон Кіхот у яго-
най души забіў Дон Жуана»...

У сваю чаргу «беларускі Дон
Кіхот» заўважыў:

— Бард — гэта паэт, спявак, які
прапануе слухачам зразумелую,
дастапнную, шчымлівую тэму.

Такая тэма ў Акуліна ёсць — гэта
тэма Крыві. Ён знаходзіцца ў
добраі музычнай, добрай пэ-
тычнай традыцыі. Ён па-добраому
зразумелы. ... Гады трэба тыму
юношы паэты запрасілі мяне на
прэзентацыю сваёй кніжкі. І як
сталі паэты дзэрці на сцэне газе-
ты!.. Стаяць і дзярцуць. Паводле
навейшага погляду на развіццё
беларускай паэзіі, гэта і ёсць творчасць...
Не трэба дзэрці папе-
ру, не трэба морду мазаць ваксай.
Трэба прости напісаць чыстую,
ясную, зразумелую, патрэбную
людзям песню, скласці па-белару-
ску запаміналныя вершы. А калі
мы гэтага не можам, нам застаец-
ца адно — дзэрці папе-...

Такое меркаванне адну част-
ку залы, якая ведала, што такое
перформанс, засмуціла, іншыя
шчыра парадаваліся...

«За што я вельмі люблю Леаніда
Васільевіча, дык гэта за яго жыццё-
вы і творчы аптымізм, — падраха-
ваў выступ калегі Эдуард. — Адной-
чы ён мне сказаў: «Эдзік, нават калі
цибе з’елі, усё роўна выхад ёсць!».

Песню «Янка Купала» спявалі
разам з залай, а «Пагоню» пап-
расілі на біс...

Цёлпія слова і шчырыя ві-
шаванні сказаны, дыскі падпі-
саныя аўтарам... Разам з паэзіяй
Эдуарда Акуліна «ляцім да зор»,
наўздағон за імклівай Пагоняй, за
прыгожым беларускім словам,
дастапную, шчымлівую тэму.

Ася ПАПЛАЎСКАЯ

ДОМ ЛІТАРАТАРА — БЕЗ ЛІТАРАТАРАУ

Ліквідаванае грамадскае
аб’яднанне «Беллітфонд»
выселена са сталічнага
Дома літаратара. Аб
гэтым паведаміў БелапАН
дырэктар аб’яднання Алеся
Данільчык.

На працягу шэрагу гадоў
дырэкцыя Беллітфонда па бес-
тэрміновай дамове з Галоў-
ным гаспадарчым упраўленнем
Кіраўніцтва спраў прэзідэнта
арэндавала пакой № 307 у Доме
літаратара. «Аднак у канцы міну-
лага года мы атрымалі апавяш-
чэнне аў тым, што аб’яднанне
павінна вызваліць гэтае памяш-
канне, бо ГГУ ў аднабаковым па-
радку разарвала дамову арэнды
з кіраўніцтвам Беллітфонда. А
мы аплацілі арэнду памяшкан-
ня на паўгады наперад», — пад-
крэсліў А.Данільчык. 28 студзе-
ня аб’яднанне вызваліла пакой № 307. Маёмасць Беллітфонда
была перавезена ў іншое месца.

Дырэктар аб’яднання на-
гадаў, што Беллітфонд, які
з’яўляецца правапераенікам
Беларускага аддзялення Літ-
фонда СССР, існаваў з 19 кра-
савіка 1992 года па 4 траўня 2007

года, калі ўрашэннем Вярхоўнага
суда аб’яднанне было ліквідава-
на. 7 траўня 2007 года была ство-
раная ліквідацыйная камісія,
але яе першае паседжанне адбыло-
ся толькі 27 верасня мінулага года.
«Аднак да сённяшняга дня
камісія так і не прыняла ні ад-
наго рапшэння, акрамя аў’яднані,
а таксама стварэнні яшчэ ад-
ной ліквідацыйнай камісіі па
скасаванні ўстановы «Санато-
рый-прафілакторый «Іслач» у
Валожынскім раёне Мінскай
обласці — уласніці Белліт-
фонда, дзе адпачывалі члены
Саюза беларускіх пісьменнікаў.
І хоць другая ліквідацыйная ка-
місія правяла два паседжанні,
яна таксама не прыняла ніякіх
пэўных рапшэнняў», — сказаў
А.Данільчык.

Як вядома, 30 жніўня 2006
года з Дома літаратара быў
таксама выселены Саюз беларускіх
пісьменнікаў. Цяпер жа ў тым доме ў цэнтры сталіцы
«прапісваецца» і, па нашых
звестках, шыкоўна перасяляец-
ца іншыя аў’яднанне — «Белая
Русь», дзяля якой і вызываўся
ўесь трапі паверх згаданага
будынка.

Ул. інф.

КРОПКА НА «ТУТЕЙШЫХ»?

Ці будзе ў Нацыянальным
акадэмічным тэатры імя
Янкі Купалы ісці п’еса класіка
«Тутэйшыя», ніхто не ведае.
Дакладней, не гавораць.
«Тутэйшыя» на сцэне з 90-га
года, і, па словах кіраўніцтва,
заслужылі адпачынак.

лаяльны... Дакладней, не ён, але ён
зібрае народ, які не вельмі друж-
лібна ставіцца да існуючай улады.
Канешне, яго не любяць за гэта, гэта
ж зразумелая справа. Але нейкія
кропавыя паказы, думаю, будуть,
каб скінуць напружанне».

Перад кожным паказам «Тутэй-
шыя» ходзяць чуткі, што гэты —
апошні. І яшчэ ходзяць чуткі, што
канцоўку, на якую палібавацца
прыходзіць так шмат гледачоў,
зменяць і, напрыклад, вышынцу
з люлькі не бел-чырвона-белы
сцяг, а проста белы. Алег Гарбуз
расповіў «Еўрападыў», што такога
быць не можа, але пэўныя змены
былі і ў апошні паказ: «Дык кан-
цоўку ўжо змянілі. Там у першым
варыянце сцяг заставаўся вісець
на сцэне. І на паклоне, калі мы вы-
ходзілі. Пасля змянення сцяг толь-
кі дастаюць, і ён у цемры знікае.
То бок, як прыйшоў, так і сышоў.
Афарбоўку сцяга ніхто змяніць
не будзе. Калі змяніць гэта, то
гэта будзе зусім іншы спектакль.
Пінгін не пагодзіцца на гэта. Ду-
маю, ён хутчэй пагодзіцца на тое,
каб спектакль знялі».

...Купалаўскі тэатр плануеца
закрыць рэканструкцыю ў 2010
годзе. Зразумела, не ўсе спектаклі
можна паставіць на іншых сцэнах.

Паводле «Еўрапейскага радыё
для Беларусі»

▶ СЛОВА

СВАБОДА. БЛІЖЭЙ ДА ШЧАСЦЯ

Сяргей ДУБАВЕЦ

2 лютага споўнілася 170 гадоў з дня нараджэння Кастуся Каліноўскага. Каліноўскі — герой нумар адзін нашага нацыянальнага эпсу. Сын свайго народа, змагар за справядлівасць, той, хто дзеля ідэалаў гатовы ісці да канца. Яму, як нікому іншаму, прысвеченая вялікае мноства твораў літаратуры і мастацтва. Чаму? Бо ён, як ніхто іншы, аб'ядноўвае беларусаў самых розных, у тым ліку і супрацьлеглых, груп і поглядаў. Аб'яднаўчы патэнцыял гэтага імя і гэтага міфа ўнікальны.

Скарыстаюся каляндарнай нагодай, каб прыпадняць заслону таямніцы, якая ўжо шмат гадоў хавае праўду пра месца апошніяга прыстанку героя.

Пахаваны Каліноўскі разам з паплечнікамі ў агульной магіле

скія муры — у кляштар, які быў пераабсталяваны пад турму. Экзекуцыя адбылася на Лукішскай плошчы 10 сакавіка. Шыбеніца, на якой павесілі героя, стаяла паміж будынкамі ўчорашишняга КГБ (сёння тут музей генацьду) і Кансерваторы.

Пасля экзекуцыі цела героя перавезлі па праспекце — тады Юраўскім, а сёня Гедыміна — праста на Замкавую гару. Там тады стаяў расійскі гарнізон. Паколькі месцы пахавання забітых паўстанцаў адразу ж ператвараліся ў месцы паломніцтва, было вырашана пахаваць героя на тэрыторыі гарнізону. Больш за тое, на месцы магілы быў абсталявана пляцоўка для гульні ў крыкет. Так доўжылася да пачатку першай сусветнай вайны, калі расійскі гарнізон пакінуў Вільню.

У 1915 годзе віленская археолагі зрабілі раскопкі магілы, апісалі яе і дакументальна пачвердзілі факт пахавання пятнаццаці паўстанцаў, у тым ліку і Каліноўскага. А ў 1921 годзе на магіле быў зроблены мемарыял. Ён складаўся з вялікага драўлянага крыжа працы віленскага архітэктара Антона Вівульскага

і мармуровай шыльды з імёнамі ўсіх пахаваных.

У 1940 годзе, пасля таго, як Сталін перадаў Вільню Літве, крыж быў спалены, а шыльда знікла без следу.

З тых часоў колішняя «пляцоўка для крыкету» так сабе і выглядае. На самай вяршыні Замкавай гары сярод пакручастых рэльефаў яна такая роўная адна — адшукаць неслкладана. Калі б вам давялося падымашца на гару на фунікелёры, дык вы і выйшлі б акурат да гэтай пляцоўкі.

Зразумела, што на месцы пахавання павінен быць хоць нейкі знак. Інакш беларусам, што прыязджаюць у Вільню, адшукаць апошні прыстанак свайго нацыянальнага героя цяжка. Проблема ў тым, што гары Гедыміна — галоўны сімвал літоўскай дзяржаўнасці. І літоўцы, натуральна, хацелі б захаваць гэты сімвал «чыстым» — без дадатковых асацыяцый. Адзіная магчымасць выправіць сітуацыю — гэта ініцыятыва беларускай дзяржавы. Калі б такая была. Словам, толькі на міждзяржаўным узроўні ў гэтай справе маглі быць зробленыя пазітыўныя крокі насustrач.

Па вялікім рахунку, і літоўцам не выгадна, каб сітуацыя заставалася такой, як ёсць. Бо калі магіла Каліноўскага ніяк не абазначана, не лакалізавана, тады ўся Замкавая гары становішча ў вачах беларусаў адной вялікай магілай Каліноўскага — як курган на месцы пахавання героя.

У свой час гэты образ выкарыстоў Уладзімір Караткевіч у п'есе «Кастусь Каліноўскі». Там у гутарцы з графам-вешальнікам Мураёвым Каліноўскі кажа такую фразу: «Кожны раз чалавечтва бліжэй да шчасця на вышыню нашых магіл».

З аўважу, што Караткевіч дакладнага месца пахавання свайго героя не ведаў. Ведаў, што дзесьці на гары, а дзе канкрэтна — не. У нас жа сёня ёсць дакладныя звесткі. І ў кожнага, хто з Беларусі выпраўляецца ў Вільню (а такіх шмат) ці то па справах, ці на шопінг, ці проста на шпацыр, ёсць магчымасць адведаць апошні прыстанак Каліноўскага — узысці на Замкавую гару альбо праста, праезджаючы міма, кінуць вокам на замкавую вежу і згадаць імя таго, хто спрэядліўшасць ставіў вышыю за сваё ўласнае жыццё.

<http://naviny.by>

▶ ТРЫБУНА

ПАВОДЛЕ ДЭКРЭТУ 2988 ГОДА

◀ Працяг.
Пачатак на стар. 1.

Мілай сядзіба ператварылася ў жандарскі астрог.

Ды ведама: дома і родныя сцены натхняюць! Не прадбачылі маскальскія сатрапы, што такому няўрымліваму творцу, як Дунін-Марцінкевіч, «аселасць» толькі ў руку! Што яна паспрыяле заканчэнню неўміручай «Пінскай шляхты» — найпершаму яркаму антыкаланіальному твору ў беларускай камедыяграфіі.

«Каранцін» (горка такое ў дапускаць!) пайшоў на карысць. Штосці падобнае намагаліся за сведчыць «вернападданыя» сябры Пушкіна ў лёссе расійскага генія... А літаратурны наступнік Дуніна-Марцінкевіча, паэт Максім Танк, у сваіх дзённіках рэфлексаваў: «Можа, і слушна калісці іспанскі кароль на пытанне французскага караля, як жыве Сервантэс, адказаў: «Бяда і нястача спрыяюць развіццю таленту». У нас гаворачыць: «Галодны певень раней спывае». Але ж нам вядома, «колькі талентаў звяляся» ў цяжкіх умовах нястачы і няволі»...

Апроч праблем непісменнасці, дзікай забітасці, запалоханасці з рэліктамі ганарыстасці і пыхі (ясная реч, не толькі ў пінскай ваколічнай шляхты) — карацей, з усім тым, што можна аб'яднаць паняткам «выміранне», «дэградація» тутэйшага нобільства, апроч заціганай тэмамі выкрыція хабарніцтва прышлых чынадралаў, камедыёграфу «Пінскай шляхты» закрануў яшчэ і з'яву новую: правакатарства расійскага чынавенства. Бо нікчэмнасць і подласць «лапсесара» Кручкова не толькі ў

тym, што бессаромна дзярэ («спакуйтэ там хорошэнко до воза») пінчуцкія лапаны-падносікі тандэмам з памагатым Пісулькінам («покінь ваше залецанкі, и берыся за дило; тут, брат, нам прыгоже жыць»), але ў фінальнай сцэне пад'юджвае палескіх тубыльцаў на новую бойку. Як было спрэвакавана заўчастным рэклукім наборам («брэнкаю») само Студзенская паўстанне ў Варшаве ў неспрыяльнную студзённую пару пачатку 1863 года. Моваю ахойнікаў-цэрбераў з сумнавядомага III Аддзялення гта звалася «ускрыць гнілу варшаўскую рану», каб не «памёр» увесь польскі арганізм. «Памёр» — у сэнсе адараўся ад «адзінай Рассеі». Вялікай і непадзельнай. А новая бойка (без розніцы: над варшаўскай Віслай, пад Мілавідамі, на Палессі ці дзеў ў гарах з Шамілем) — гэта не толькі сабе, але й дзеўцям сваім нязводнае «жніво».

Арыштанці досвед праўдзівія неаднэнны: адзін год ідзе за дзесяцігоддзе. Або нават за паўёцці. Не кажучы, колькі новых сюжэтаў, калізіі можна пабачыць, пачуць і самому стаць сведкам чалавечай годнасці і мярзотнасці. Усё гэта настолькі ярка, зіхатліва, таленавіта й дасцілна, па-наватарску смела, карнавальна да неверагоднага змясцілася менш чым на 20 старонках «Пінскай шляхты», што больш чым праз стагоддзе ад напісання ў Дуніна-Марцінкевіча паспрабавалі адabraць аўтарства камедыі (гл. аб тым: Мечковская Н. Вінцент Дунін-Марцінкевіч не быў автором водевіля Пінская шляхта // Wiener Slawistischer Almanach. 2000. Band 46. C. 225–238).

Класічнасць — як прароцкасць: будучая моўная кантамінацыя (засмечванне) з вуснаў прышлых кручковых XXI стагоддзя (без розніцы: пінскіх ці магілёўскіх) геніяльна прадбачылася пачынальнікам новай беларускай літаратуры яшчэ ў пазамінульным веку.

Уніфікаваць жа непаслядоўнасць у цудам ацалелым арыгінале «Пінскай шляхты» Дуніна-Марцінкевіча — як паправіць указ «Петра Великого, в 1988 году марта 69 дня последовавшаго» на 1688 год. Што і зрабіў быў у 1984 г. выдавецкі рэдактар, лічачы сабе мудрэйшым за вялікага папярдніка — класіка айчыннай літаратуры Вінцэнта, сына Яна, Дуніна-Марцінкевіча...

Давысокага 200-гадовага юбілею В.Дуніна-Марцінкевіча выйшла кніга «Класіка» (Мінск, Выдавец Віктар Хурсік, 2008), у якой апублікаваны «кананічны» аўтэнтык «Пінскай шляхты». Пераклад выдатнай камедыі на ангельскую, нямецкую і польскую мову адмыслова для гэтага выдання (расейскі пераклад I. Бурсава паўстаў у 1980-х гг.) здзеіснілі адпаведна Веры Рыч і Дамінік Янушкевіч (Vera Rich не толькі пераклала вершаваныя спеўкі, але адредагавала ўвесі ангельскі тэкст); Моніка Цуліг-Банькоўскі (Monika Bankowsk-Zuellig, паходзіць з нямецкамоўнай часткі Швейцарыі), а таксама прапратарапаўнчика В.Дуніна-Марцінкевіча — Барбары Крыжаньскай-Чарнавескай (Barbara Krzyzanska-Czarnowieska; нарадзілася ў Кракаве). Рэдакцыю польскага тэксту выканала варшаўскі перакладчык Ч. Сенюх (Czeslaw Seniuch).

Практична скончыўшы ў Англіі ля Чыкага (штат Ілінойс у Злучаных Штатах Амерыкі), 18 лістапада 2004 г. польскі пераклад гарэзной камедыі свайго ганаровага продка, Барбара, не могучы выйсці з-пад прадзедавых чарап, перасылаючы тэкст мне ў Ракаў, прыпісала постскрыпту:

«Паводле загаду № 457, параграфа 12, з дні 91 месяца красавіка, году 2000 ад нараджэння Хрыста — Найяснейшаму Прыяцелю майму, Язэпу Янушкевічу, якому давядзенца заплаціць 100 рублёў на кошт Музэя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, і ўласных коштаў (на паперу тут скрыстаць) капеек 13».

Таму шкада, што на паседжанні Арганізацыйнага камітэта, створанага на ўрадавым узроўні для падрыхтоўкі святкавання

юбілею Беларускага Дудара хоць і прагучала прапанова пра будаўніцтва хаціны-музея ў Люцінцы, пра які Барбара гэтак марыла, аднак да 200-годдзя з дні нараджэння В.Дуніна-Марцінкевіча мы яго не прычакалі.

І калі прычакаем? Ці толькі пра грошы-мільёны тут ходзіць? Прыйзджала ж ахвярна ў красавіку 2005 г. Барбара на Бацькаўшчыну (прапрача прызнаючыся мне ў свае 50 гадоў, што яна тут апошні раз), і вяла перамовы, каб распачаць збор ахвяравання на Музей у Люцінцы. Не атрымала. Но, кажучы моваю Кручкова, «дэкрэтам Гора Шклоўскага ад 2088 году», прыватныя асобы, хай сабе ѹ сваякі, не маюць права займацца спадчынай творцаў, а толькі «дзяржаўныя структуры».

Зрэшты... Захоўвае ж колішні настаўнік Івінецкай школы, сп. А. Раманоўскі квіток ад 18.08.1988 года на перавод Беларускаму Фонду Культуры 20 рублёў, заробленых і ахвяраваных школьнікамі на пабудову будага музею ў вёсцы Малая Люцінка Валожынскага раёна. Жарты скажыць: два дзесяцігоддзі зляцела, а хаты-музеі няма...

Ды з каго мы пачынаемся ў смяхотнай «Пінскай шляхце»?

P.S. Ці хто з даследчыкаў, гартачы-чытачы-аналізуночы больш стагоддзя «Пінскую шляхту», угледзеў, як ведае альфабэт хабарысты правакатар Кручкоў? А, б, в, д, г...

Зрэшты, «Найяснейшая Ка-рон» дазваляе сабе ѹ не такое ў трактаванні ўказаў. І напачатку XXI стагоддзя можна канстатаваць няўвучанасць альфабета айчыннай гісторыі — мяркуючы з «дыскусіі»: «Ці мог Францішак Скарына вучыцца ў Пецярбургу?»

Што ж, класіка — яна нават у адной «непаслухманій» літары — КЛАСІКА!

► ДАСЛОЙНА

Уладзімір Дамашэвіч: «ПРЫЛІЗАНАСЦІ Я НЕ ЛЮБІЎ...»

Вядомы пісьменнік і рэдактар Уладзімір Дамашэвіч нарадзіўся 80 гадоў таму — 17 лютага 1928 года — у вёсцы Вадзяціна Баранавіцкага павету (цяпер — Ляхавіцкага раёна). Пасля заканчэння БДУ доўгі час працаваў у рэдакцыях часопісаў «Полымя», «Маладосць», выдавецтве «Мастацкая літаратура». Шмат зрабіў і робіць на грамадскай ніве: некалі спрычыніўся да стварэння Фонда дапамогі маладым літаратарам імя Уладзіміра Караткевіча; на пісьменніцкіх з'ездах, у друку аддана выступаў і выступае ў абарону роднай мовы.

Сёлета Уладзімір Максімавіч адзначае і яшчэ адзін юбілей — 50 гадоў таму было апублікована яго першае апавяданне «Трэці лішні». Праўдзівая, заглыблена ў актуальныя проблемы часу, злабадзённая, з выразнай грамадзянскай пазіцыяй проза Уладзіміра Дамашэвіча не проста пераадольвала шлях да чытача. Пра тое, а таксама пра літаратурных настаўнікаў і вучняў, пра дні былыя і сённяшнія з пісьменнікам гутарыць Язэп Палубята.

Язэп Палубята: ...«Быў час, быў век, была эпоха». Як кажам мы, заходнікі, Вы нарадзіліся «за польскім часам». Уладзімір Максімавіч, што небудзь малавядомае з Вашага маленства, жыцца тae пары яшчэ засталося ў памяці?

Уладзімір Дамашэвіч: — Каб сказаць што значае, дык не. Помню якія дробязі. А так у маіх першых апавяданнях сёе-тое зафіксавана з таго ўжо далёкага маленства, якое цяпер бачыща нават цікавым і шчаслівым, бесклапотным: невялічкая хата стаіць у лесе, вонкамі пазірае на поле. Бацька, маці, дэве сястры: тыповая беларуская, хоць і бедная — усяго ля трох гектараў пясчанай зямлі. Гэта ўсё ўвайшло ў мае апавяданні «Начныя страхі», «Першае расчараўванне», «Абуджэнне», «Першыя зярніткі» і інш.

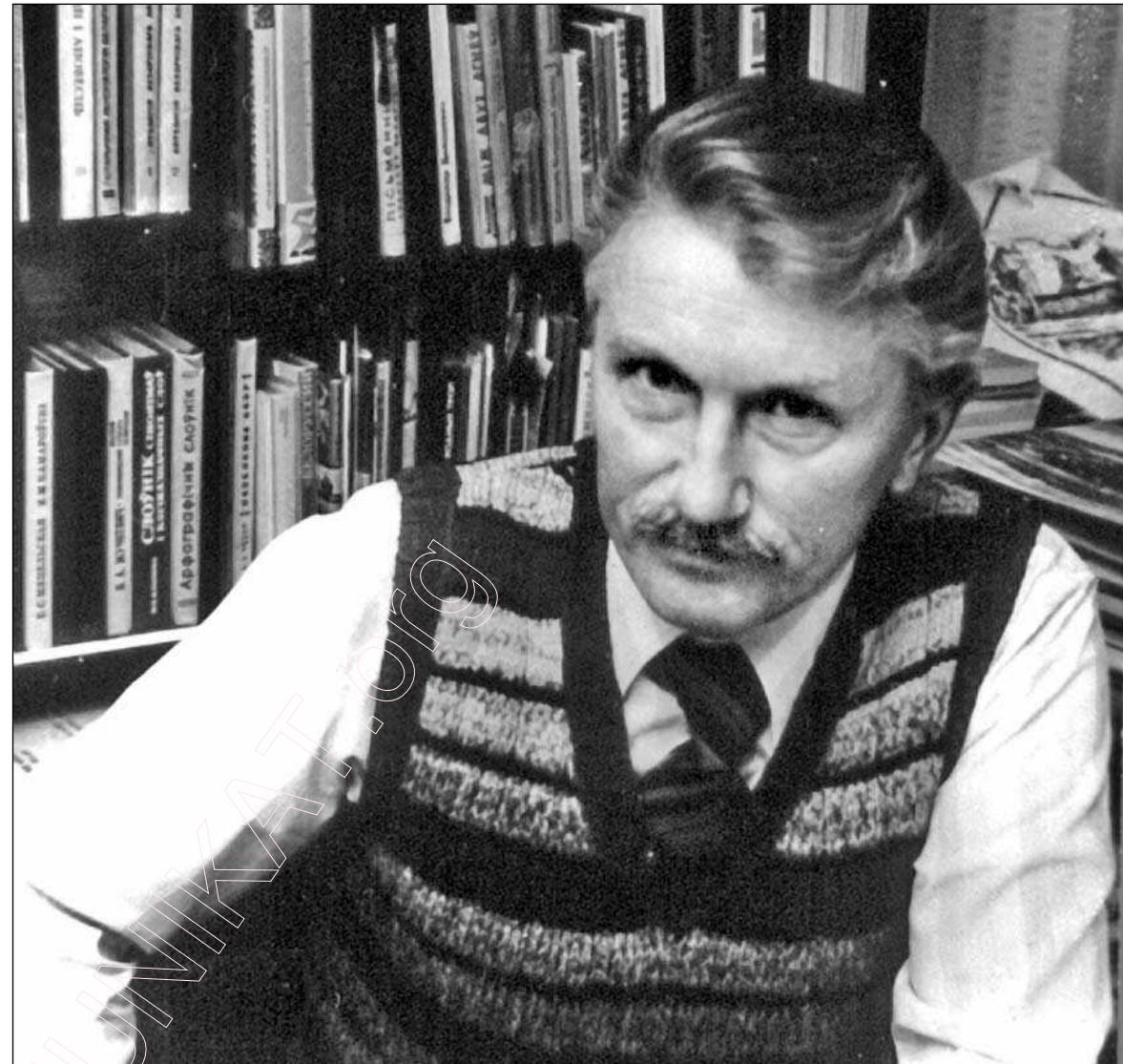
Я.П.: — У маладосці ўсе па-чынаюць з паэзіі. А вы адразу сталі празаікамі?

У.Д.: У школе вершы трохі пісаў, але яны мяне не задавальнялі. А проза прыйшла ўжо пазней, пасля заканчэння БДУ, калі мяне накіравалі рэдактарам у выдавецтва. Відаць, каб не праца рэдактарам, мо я і не стаў бы пісьменнікам. Безумоўна, нейкія літаратурныя задаткі трэба было мець, развіваць іх, удасканальваць, вучыцца ў старэйшых, — без гэтага нельга нечага дасягнуць.

Я.П.: — Звычайна пачаткоўцаў не заўсёды прыязна сустракаюць у рэдакцыях. Ці былі ў Вашай пачатковай творчасці такія эпізоды? Хто спрыяў Вашаму стаўленню як пісьменніку?

У.Д.: — Скажу шчыра, што ў мяне не было сутычак у рэдакцыях, хоць не ўсё, што я пісаў і прыносіў, там прымалі на ўра. Даўдзілася папраўляць, перапісваць, выкідаць выразныя мясціны. Прыйлізансці я не любіў, мяне цягнула на драматычнае, трагічнае, але яго не надта прымаюць нават і цяпер. У рэдакцыях часам апярэджаўлі цінізароў, выразалі «крамолу» бязлітасна. Але і цэнзарам заставалася, што рабіць, яны дарма хлеба не елі.

Хто мне дапамог канкрэтна ў рэдакцыях, дык гэта сам галоўны

— прадуктыўнасць працы была міэрнай.

Так што пісалася нялёгка, мотаму я няшмат напісаў. А друкавалася яшчэ цяжэй. Нават з першага апавядання, дзе вострую канцоўку я павінен быў замяніць болей мяккай, хоць потым у кнігі змясціў першы варыянт.

Цяжка ішла другая кнішка, даўдзілася дапрацоўваць і дапісваць, заладневаць вострыя рагі. То ж было і з трэцяю: дапрацоўваць апавесць, выкідаў, устаўляць цэльныя эпізоды. А трохі пазней, калі я перайшоў на большыя формы, сваю апавесць-хроніку «Порахам пахла зямля» вымушаны быў скарачаць больш як на трэць. А раман «Камень з гары» праляжаў у мяне цэльных дзвандцаць гадоў, пакуль не дачакаўся сваіх часоў.

Цяпер як быццам бы цэнзуры няма, а друкавацца яшчэ цяжэй: кніжкі (рукапісы) ляжаць у выдавецтве па пяць-дзесяць гадоў і больш, і не толькі ў аднаго мяне. Попыт на беларускую літаратуру з кожным годам падае, змяншае кола беларускамоўных чытачоў, бо школы і ВНУ фактывна перайшлі на расейскую мову. А што ўжо казаць пра шырокую грамадскасць, якая спешным падражам забывае родную мову?

Я.П.: — Вы шмат каму пас-прыялі выйсці ў літаратурны свет. Якія Вашыя любімымі і не вельмі любімымі вучні?

У.Д.: — Я скажу, што ад мяне мала што залежыла. Я рады быў, калі мне прынослі гатовыя ці амаль гатовыя творы, іх лёгка друкаваць і прыемна друкаваць.

Хоць былі ўсякія, і даводзілася часам перапісваць. Але такіх было няшмат: на падпорках доўга не ўстоіш, трэба становіцца на свае ногі. І адны праходзілі пару вучнёўства хутчэй, другія — даўжэй. Але добрая падказка, лёгкая праўка заўсёды дапамагала пачаткоўцам, яны не крыўдалі на мае заўвагі, а нават дзякавалі... Я успамінаю Вас, яшчэ зусім маладога Язэпа Палубяту, са сваімі першымі апавяданнямі, і мне сёняння прыемна сустрэцца з вами па-сябровускаму, як роўнаму з роўным.

Я заўсёды радаваўся росту маладых. Во бачу ў іх нашу новую змену, а яны адчуваці гэта і былі ўдзячныя мне. І мне было шкода хлопца ці дзячынцу, калі іх рэчы былі бездапаможныя і ім нельга было нічым памагчы. Але, як сказаў класік, талент — такая рэч, што калі ён ёсць, дык ёсць, калі няма, дык няма, тут нічога не папішаць.

Называць сваіх вучняў і іх творы — я шмат разоў называў, хоць, праўда, не ўсіх, бо іх шмат, можа, сотня, яны сёняння сталі вунь якімі вядомымі і нават знакамітымі. Але зноў скажу, што тут галоўная заслуга не мая, а іх уласная. Іх талент і працавіцасць далі добрыя плён, і мне сёняння прыемна купіць і пагарттаць кніжку свайго бывалага вучня. Яны ўжо самі вучыць — пачаткоўцаў і маладзейшых за сябе, бо гэты працаць беспераўпинны, і яго нельга парушаць ці абрываць.

Я.П.: — А скажыце, пенсія звужае ці пашырае магчымасці творчай працы?

У.Д.: — Ведаеце, я сам чакаў пенсіі з нецярпеннем, як маны нябеснай, думаў, што вось цяпер я зраблю тое, чаго не дарабіў, чаго не давала праца ў рэдакцыі. А на практицы ўсё аказалася не так. Мо вінаваты мой неўранаважаны характар, мо абставіны, у якіх я апынуўся, але дробязі жыцця не давалі мне разгарнуцца на ўсю сілу, якую я яшчэ адчуваў.

Дарэчы, гэтая сіла была як-бы адгалоскам тае, маладое, што ўжо мінулася і ніколі не вернецца.

Адстаўши, цяжка даганіць, тым больш, што сілы ўжо не тყы, што былі ў сорак-пццідзесят і нават у шэсцідзесят. Так што раю маладзейшым: не адкладвайце на заўтра тое, што можаце зрабіць сёняння. Адзінае, што пенсія страхуе ад страху, гаворачы каламбурам, што ты не застанешся без кавалка хлеба, што можна не баяцца за заўтрашні дзень (у сэнсе пабытовым).

Я.П.: — Пытанне традыцыйнае: над чым працуеце, якія планы?

У.Д.: — У майі узросце рызыкоўна гаварыць пра планы. А праца сякай-такая ёсць, хоць і дробная. Як кажуць, трэба падводзіць вынікі, ацэніваць зробленае: што не так, якія памылкі, што хацелася б праправіць, перарабіць. Але гэта ўсё больш у тэорыі. Час пакажа, як яно выйдзе.

Я.П.: — Што ж, дзякую за гутарку. Шчыра віншую Вас з вясімі дзесяцігоддзем, жадаем здароўя і вытрымкі. І каб яшчэ раздзіла творчай ніва!

У.Д.: — Шчыра дзякую. І вам таго ж жадаю.

► НАТАТКІ

3 ВАЛІЗАЮ АД «УЧОРА»

Франц СЛУКО

Хата

І вось яна ляжыць, сціснутая з усіх бакоў купамі хмызу і пустазелля, што так і пнуцца на падмуркі у надзеі на пашырзине жыщчёвае прасторы, ды з утрапейнай абыякавасцю вырачанага на непазбежную паразу ваяра ўзіраеца ў неба дзіркамі комінаў. Надзіва, нічым з таго, што ўяўляў ты ўчора, да чаго рыхтаваў сябе напярэдадні гэтае першае ад дня пажару вандроўкі да роднага папялішча, яна, прыбітая воляю стыхіі да долу, не ўражвае. Хіба што памерам — са знакам мінус.

Такая вялікая, нават аграмадная яшчэ не так даўно, на тле не тое што нейкіх там прадаўніх, ад гадоў маленства, згадак-успамінаў, а нават мінулагодняга лета, калі ты, заспеты навальніцаю, мусіў заначаваць тут у самоце ды слухаць потым да рання, як шкрабецца ў пазасцененні ўсцешаная тваёю прысутнасцю, то бок спадзевам на сякую-такую спажыву, мыш, ціпер яна і пятае часткі дывана ў вестыбулю якой-небудзь сярэдненікай установы ў вялікім горадзе наўрад ці заняла б.

І гэта яна, твая бацькоўская хата на восем вокнаў, беганіна між якім ў час гульні ў хованкі нагадвала колісі па працягласці ледзь не выправу па венікі ў бярэзік на тым баку ракі?

Бездапаможная, як састарэлая львіца, што дала-такі рады выштурхнуць з улоння апошніе дзіці, запаруку дабрабыту роднага прайда ў прышласці, але ўжо наўрад дабярэ моцы выгадаваць яго, яна ляжыць пасярод аблімаванай хмызам ды быльнягом пожні і абыякава дэмантруе кожнаму, што ні пажадае сюды забрысці, свае абарэлія, спачварыя полыметем вантробы.

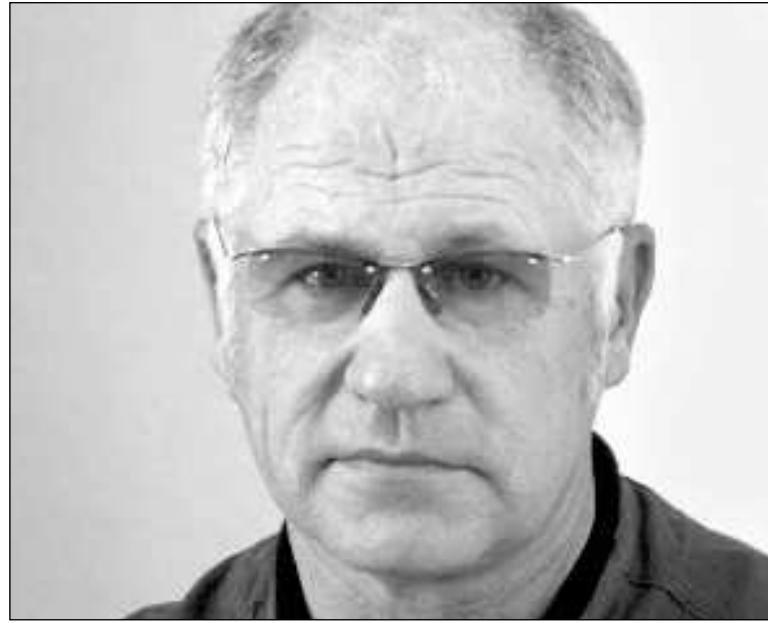
Дзве жалязякі-рабрыны — два поліосы ложка, што перамаглі дзякуючы вогненнай стыхіі металевую напяцасць каркаса і ўрэшце зліліся ў жаданых абдоймах, як рабілі гэта калісці на зайдзрасць ім тады маладыя яшчэ, поўныя жарасці гаспадар і гаспадыня. Таго, на якім бацька і маці началі цябе ў мілосці і на якім праз гады, знябожаныя хваробаю, па чарзе адышлі адзін за адным з гэтага свету пад піхамірнае шапаценніне бэзіны за вакном.

Спружына канапы, што згарнулася вужакай, ратуючыся ад агню, ды так і не скарылася ціску барбарынскае моцы Сварога, засталася пры вызначаным аднойчы і назаўжды трыццаць год туму месцы наўбоч кута.

Два коміны — колісі два маекі, што ў любую, нават самую шарую пару шугалі дымам панад прысадамі ў памкненні калі не дарэшты затуліць цябе ад жыщчёвых непамыснотаў, дык хация б адцягнуць ад іх тваю ўвагу, а зараз увяднічес парабіліся сімвалам марнасці спадзвеу на яку-кольвек надзеінасць быць ў будучыні.

Два коміны — колісі два маекі, што ў любую, нават самую шарую пару шугалі дымам панад прысадамі ў памкненні калі не дарэшты затуліць цябе ад жыщчёвых непамыснотаў, дык хация б адцягнуць ад іх тваю ўвагу, а зараз увяднічес парабіліся сімвалам марнасці спадзвеу на яку-кольвек надзеінасць быць ў будучыні.

Плойма іншых, менш заўважных, ды не менш сімвалічных, а часам нечаканых — адкуль узяліся, здаецца, ніколі іх раней тут не бачыў? — рэча-прычындалаў.

Дзесяткі дэталяў, кшталту той, да прыкладу, што падпол у кухні пераробленай паўстагодзі таму на жытло са старой клеці хаты меў Т-падобную форму, а ты таго і не ведаў, бо ані разу ў падпол не выявіў ласкі спусціцца: у дзяцінстве — з боязі быць праглынутым цемраю, у сталія гады — з перасцярогі спэцкаць у цемры чыстыя свае, не абсівераныя клопатам непасільнае працы ды не спяречаныя прыкметамі бясконцых сляянскіх цярпенняў рукі.

Цені рэчаў, абрыйсы і месца знаходжання якіх адно выслікам уяўлення мажліва ўжо ўзнавіць у памяці: калайрот ды старадаўняя газнічка на гарышчы, жорны ў падпечку, ды абразы, ды фотадымкі, ды партрэты, шпучечніцы ды голачніцы на сцяне — усяго не пералічыць.

Хата згарэла пяць месяцаў таму, і двое вясімі здесяцігадовых суседзяў-сужэнкаў, сведкаў яе дачаснага скону, апошніх насельнікаў вёскі, якія ўсё зрабілі ў той злашчансны дзень, каб уратаваць нябогу ад агню, цікуюць за табой, пакуль тыробіш эккурсус ва ўласнае мінулае, з-за напалову абарэлай арэшыны. Цікуюць ды пахітваюць дакорліва галовамі, мабыць, згадваюць двухгадове даўнінігандаль з пакупніком, калі ўжо і працану дамовіліся, але ты напрыканцы, стрыманы асцюкамі сумлення — як-нік роднае готлішча, — так і не наважыўся скарыстацца нагодаю больш-менш выгодна прадаць яго, пакінуў за сабою. Пакінуў з намерам хоць зрадчасу, хоць калі-нікалі наведвацца, ды так той намер ні разу, за выняткам згаданага мінулагодняга лета, і не ажыццяў.

І вось яна ляжыць перад табою — няпэўная, як прывід, бездапаможная, як немаўля. Дзіця, што не навучылася яшчэ прамаўляць, старэча, якому словы ўжо без патрэбы.

У васабленне адвечнае дваістасці існага: нібыта твая яшчэ паводле права, ды ўжо насамреч — не твая.

Кампенсаваная купюрамі ад страхоўкі страта — апошні дарунак рулітўцаў бацькоў недарэкам дзесяці.

* * *

Сюжэт пра 93-гадовага Якуба Конана, удзельніка бітвы на Монтэ-Касіна, — хоць нешта жывое на тэлеэкране, не згвалтчанае ўсюдыс-

наю ідэалогіяй. Хоць, з другога боку, таксама ідэалогія — жыщчэвай прафы, непрадузятасці, якою і быць яна павінна па вялікім рахунку, калі з разумам ажыццяўляць ды з толкам. Адзіны дысананс — мова вядоўцы на тле гаворкі персанажа. І не этычна, калі на тое пайшло, і канцептуальна не вытырмана: гісторыя западта паказальная для нас, каб дазваляць ёй (калі адказна, па-дзяржаўнаму да прафы, вядома, падыходзіць) выпадаць з контэкста агульнабеларускага шляху. Чымсьці нагадала выступ аднаго маладога навукоўцы падчас семінара ў разгар перабудовы. Касціў сталіншчыну за «чысткі» нацыянальных кадраў, а моваю карыстаўся пры гэтым тою, на карысць якой ўсё гене сталінска-берыёўска-яжоўскае паскудства ў рэшце рэшт і чынілася. І яшчэ ўспамін ад наведання ў 95-м Мон-тэ-Касіна ўзварушыў тэлесюжэт. Пра той гаражэзна-спякотлівы чэрвеніцкі дзень, калі палякі ды яспары ўшанаванне палеглых сучайчыннікаў на тamtэйшых кладах ладзілі, а мяне ўесь час не пакідала адчуванне, быццам і мяне, беларуса, тое датычыць. Хоць і не ведаў тады яшчэ нічагуткі ні пра войска Андэрса, ні пра Якуба Конана, ні пра лёсы тысячу іншых гэткіх во нашых Якубаў.

* * *

У нарвежкі Лайлі Сціэн у «Дрэве на ўзлеску»: «...Чалавек, які перажыў саме страшнае, нічога больш не байца. Быццам перажыў ўжо ўесь наканаваныя яму страх».

Але дзе яна, мера таго самага страшнага, і дзе тыя шалі, якімі можна было бы яго ўзважыць? Учора — хвароба дзіцяці нас палохала, сёння — непазбежнасць страты невылечна хворай маці поўніць вусцішам, заўтра — усведамленне нямогласці ўласнай ці нават хуткага скону спалярушыць глузды... И так — бясконца, ад аднаго страху да другога. И колькі б ні было яго адпушчана, шторазу ён будзе новы. Можна памерці ад страху, даведаўшыся кепскую, хоць і чаканую, навіну, а можна — і ад знячнага гуку, напрыклад, унахы спрасония — ад віскату пацука ці іншай якой пачвары. Страх — настольная рэакцыя чалавека на штукарствы-вычварэнствы жыцця, якое, на жаль ці на шчасце, у хвілю страху, хай і найжудаснага, анік не ўцінеш.

3 цыкл «Спадзвеи»

Аўтарка апісвае амаль патагічны страх жанчыны, якая згубіла падчас марскіх штормаў усіх свяякоў. Найялікшым страхам стаўся для яе страх страты наўса (бо яна працягвае чакаць яго як жывога) стручанага ўжо сына. Сын быў адзіны, а калі б іх было, напрыклад, двое? Няўжо наканаванне згубіць другога, якому паводле асвеванай стагоддзямі завядзенікі рана ці позна давядзеца таксама плысці ў мора, не выклікае ж страху, які колісь — перспектыва згубіць першага?

Зрэшты, гэта толькі раздум пад уражаннем ад пранілівай, зывкай, бы тое мора, што прыносіць чалавеку гэтулькі няшчасці, споведзі жанчыны, якая не языком нават, здаецца, прамаўляе, а самім сэрцам.

* * *

Сёння ўжо нават не на ўзроўні граматыкі, а на ўзроўні валодання лексікай роднай мовы, прычым далёка не вузкаспецыяльнай, у моладзевым незаангажаваным у беларушчыне асяродку праблемы. Словы «накшталт», ці «прынаміс», ці «ўрэшце рэшт» у школьнай ці студэнцкай нефілалагічнай аўдышторыі найчасцей бы немаведама якое дзіва ўспрымаюць. Да і з менш «выкрунтасцімі» словамі непярэлікі. Чытае хлопец разважанне пра ўлюблёны занята, а ў ім такое, ды на поўным сур'ёзе:

«Люблю хадзіць з сябром да возера і гвалціц дзяўчат». «Глытаюць» аднагрупнікі тое гвалціц, і каб хоць каліва якой эмоцыі на тварах, быццам не чуюць. «Што значыць — гвалціц?» — пытаецца. — «Ды гвалт усынаць, у сэнсе галёкаць, крычаць». Адсылаеш да слоўніка, і тады толькі даходзіць да аўтара опуса ды да астатніх маладзёнаў сэнс прамоўленага ды з'яўляецца адпаведная рэакцыя. Здараецца, прафы, што недакладнасць ужытага слова і палашчыць слых: «Шмат сёння робіцца ў нас для аматараў роднай літаратуры: кніжкі выдаюць, фільмы паводле іх ствараюць, новых пісьменнікаў вынаходзяць». Апошніе — няйначай, найноўшых літаратурных тэлеперадач наглядзеўшыся.

* * *

В. недаспабоды абы-як бавіць час, таму ён імкненца запоўніць свой аблежаваны камп'ютарам, школьнім класам і дваром свет цікавымі ды змястоўнымі людзьмі. В. усяго шаснаццаць, і ён поўны спадзвеу, што ўсё ў жыцці, у тым ліку і якасць атачэння чалавека залежыць толькі ад яго самога, што як парупішся на гэты конт, так і будзе надалей. В. няблага ўяўляе розніцу паміж добрым і кепскім учынкамі, таму ён, хоць і гатовы, як і кожны адкрыты свету чалавек, слухаць усіх і ўся, для сяброўства будзе (так ён вырашыў) выбіраць асобу надзеіных, зычлівых і нездрадлівых. Ён яшчэ не ведае, колькі разоў ягоная датклівая шырасць апіяцца аб той бездакорны выбар. І гэта цудоўна, бо што пальчыкам у неба, што ў яблычак — якая розніца, калі табе ўсяго шаснаццаць і спазнанне непрадоказальнасці звіхаў жыцця і людскага вераломства хоць і не так далёка, але ўсё-такі пакуль што — наперадзе.

* * *

«Як мы можам вось гэтак разлучыцца?» — сказала абраражаная часовым ад'ездам каҳанага герайні фільма «Цятнік Чкоў Ю» і ступіла на сустрач здрадзе. Скуль было ёй, аслепленай першым у жыцці пачуццём, ведаць, што няўменне стачыць у адно сёння і заўтра неміуча прывядзе яе да згубы. Што заўтра, які бы яно ні выдавала далёкім-недасяжным, непазбежна становіцца сёння і што быць здатнымі стрываць павольнасць гэткае метамарфозы можа толькі той, у каго ёсць хоць які-колькі, хай сабе і найкуртаты, досвед адучора. Хто дасканала ведае і прыме як належнае, што быць сёння — гэта таксама і быць заўтра з валізою адучора.

Цятнік жыцця, хісткі спадзвеу на мяжы явы і ўяўлення.

▶ ПАЭМА

АЛЕГ ЛОЙКА

ВІТАЎТ У СЫНКОВІЧАХ

Скарочаны варыянт.
«в» удзячнай «Газете Слонімскай»
за дапамогу ў публікацыі
(1387–1388)

Не на гары красаваў ён, каменны, магутны.
 Непераможны, славаю чутны, акрутны.
 У жсір умураваны, у наваколлі адзіны.
 I татарев, і слухмянаму гроздны жмудзіну.

Не на гары пунсавеў, бо ў зацнай даліне.
 Бы ў павуціне, ў зялёнагрываі ціне.
 Стромы сночы над Сынковіцкую рачулкай.
 Ні ў летапісцаў,

ні ў песнях дружынных не гулкай.

У топкай дрыгве рачулачка векавала.
 Гарлачыкаў пазалоту ціхмняна кавала.
 Вастрыла аераў нечаканыя шаблі.
 Каб ніцай хімерай вяты

скандынаўскія слаблі.

А даўганосыя чаплі, журавы, буслы і буслікі
 Гнёзды свае сцераглі ад заморскага ліха.
 Весны спрадвеку адчыніваў
 тут ключ жураўліны.

Вэлюм дубкам адзінокім ранялі каліны.

Бераг той, гэты, як яблык, нагоньваў аскому.
 Не јхычваючи броду сходу анікому.
 Вецер, не вецер, дрыжала асіна старая.
 З грабам скарэлым не чаканая ў раі.

Ды сястрыніліся, пярэсціліся бярозы.
 Сосны шумелі, маўчали лаза, вербалозы.
 Ціха ж над хвальмі каліны хілілі галіны.
 А ў неба ўзвышалі свае вершаліны яліны.

Здавён, ой, здавён было тое
 ў стагоддзяў палоне.
 Было так і не так, бо, як маці, ўсьвое ўпонне.
 Было так і не таку эманлівым гэтым свеце.
 Хай жа зменлівы свет сягоння

усіх нас прывециц!..

Дзень добры, Сынковічы, Сынковічы,
 Сынковічы.

Я сёння прад вамі, як перад крыжам-знічам.
 Як Вітаўт калісці, што з Крэва ўцёк, стаю.
 Таго, што адбылося, як ён, думаю, не таю.

О, лісе здрадны, чорнай паішчай каварны.
 Табе не даруе Сафійка, касцёл не даруе фарны.
 Ні голуб белы ціхмняны, ні арол белы.
 Які на Вільню і Крэва зіркае адурэла.

І чаму, і каму ж ты не здрадзіў, хівец хіві.
 Панадёманскам пушчам,
 панадняпроўскім нівам.
 Веснай радасці лісця, лістападам,

сумным няўмольна.

Курганам, светаянніку,
 сінім валошкам польным.

Ці ж не брагі біллагі, бочкі шумлівага хмелю
 Ці бе валачылі да гоцкіх піёніцай Вавэлю.
 Ці аглух ты ад грому, ад маланак наўзідзіў

аслен ты.

Шкурмі зубра, мяձведзяў
 падсцілаючи лепты?

О, вяльмо́жа, о, браце, дужасны, самаўладны.
 Блакітам вачэй лёд нібыта ільдзісты,
 калядны.

Валадар, а пад ботам тваім усе — авечкі.
 Грамнічнае нават,

скупое не вартыя свечкі.

Ці ж табе, брат, Літва нашая абрыодла.
 Ці ж народ наш — смярдзочы, немае быдла.
 Што адно спіны гне прад мячом

тваім на каленях

Жмудны, боязі поўны, пакоры і лені?!.
 То ж толькі не ты адно ў свет

пазіраеш панура.

О, Ягайлі, о, пёсе залётны віхураў.
 А ці ж помніш, як множыў ты ўжо

Літве славу.

Дзіды дзедаў, мячы ўздымаў
 харалужнага плаву?...

Ці забыў ты,
 як біў крыжасцікі шлемы бурна
 Пад Крулеўцам, ля Гданьска, і ля Мельбурна.

І як з Налібок, з-пад Белае Вежы панура
 Пазурамі драў скuru над Віслаю мазурам?..

Забыўся?! Другія ж цябе падхапілі,
 нянаскія хвали.

Вавэльскія магнаты-кавалі іншае
 наканавалі.

Іншым ачмурылі, кралі завабівалі
 Кда Вавэлю.

Крулеўне шаўковы,
 вясельны рыхтуючы вэлюм.

Ды і сам ты не зломак,
 сам запабежны, думны.

На Літву ўсю разумны,
 на Польшчу ўсю разумны.

Хто ведае, аднак, хто знае, цана якая
 За Крэўскі злоб, за Вуню Крэўскую чакае?..

О, Крэва само, о, нашы Вільні, Смаленскі.
 Ці не наводзіш ты іх, адчайны, да паразы,

да кленскі —

Край, што ад мора да мора магутнене,
 у непакоры славуны.

Велічнёй Княствам Вялікім, чесцю,
 славаю даўнія?..

Літва, Айчына маці нам с
 прадвечнай, вешчай.

Каб жа не стаць ёй камусыці і нам цешчай.
 Нам і камусыці мачыхай злавеснай,

нелябай.

Ці не вядзеш ты край свой, Ягайлі, да згубы?

Дзядзьку роднага хілка забіў,
 каварны, лютая.

Бо ці ж не на згубу красуні, не на пакуту
 Ўжо забіў ты, Ягайлі,

дзядзьку свайго Кейстуту?

Дзядзьку роднага хілка забіў,

каварны, лютая.

Бо магла карона перапасці і Кейстуту.

I не пачарнелі вочы твае, сінія вочы

Апасля ночы, забойчай, крывавай ночы.
 Не пачарнелі вачніцы і вейкі твае і волас.

Не сприянеў твой плявучы, абланныи голас.

А я, хоць бы я, ці ж чакаў новых неспадзеек
 Табой запрашаны, льсцішна запрашаны

ў Крэве.

У Крэве ўжо, а не ў Вільні ў балбатлівай

I мяне ўкатрупіць услед

за Кейстутам прагнүү, хіві?..

Забіць, бо я ж брат,
 брат адзіны табе застаўся.

I хоць бы лістком я да ног тваіх

льсцішна славіся.

Забіць, каб ні лістка, ні парастка,

ні сцяблінкі.

Ні прысаку на братанне мне, ці папялінкі!

O, прагнүү як ты, прагнүү мае трывы.

Ды не ў Кракаве,

не дастаў крыжасцікай труцізной.

A ў Сынковічах не дастанеш мяне

тым болей.

Хоць болем дастанеш, болем над болем.

Ком горкі, агнявісты, не глынцуц якога мне

тут, у вятыстай,

мне прытульнай старане.

Сынковічы, сыноў вы сніце і маіх сыноў.

I сэрца муцицца ад чорных пра іх сноў!

Ягайлі, гэта ж ты

на неаб'яленаі мне вайнে.

Ты ж атруціў сыноў маіх няўмінных у сне.

A вернеш на тэўтонаў усё, на клятых

крыжасакоў.

Хоць сам ім, катам, славу дукаты,

як жукоў.

Не дасынаў ты колькі ж здрадных ночкаў.

Пакуль не стала двух маіх крэўных
 сыночкаў.

Бо крэўнае ўсё вынішчыў прад Крэвам.

Адным, адзіным каб застасца каралевам.

Бо выбіваў і з-пад мяне ты падваліны.

Каб стаць ядым, мяне, братам,

ты бясыніў.

I ад сыноў, роду асноў, наш род руйніў.

Сябе, як сонца, пакідаў роднай краіне.

Ядымы ты, аднак, забойца, не ядымы ж.

Пакуль я тут, у Сынковічах мілых,

слынных.

Пакуль шукаюць яны праўды,

праўду клячуць

I таямніча, і не таямніча.

Праходзяць дні, лятуць, як птахі, ночы

Каля Сынковічай, задумных іх уроцышч

Не князь яшчэ князь Вітаўт, не царэвіч.

Не можа ён не думаць зноў і зноў аб Крэве.

Колькі мінула дзён,

не кожнае помніла дрэва.

Вольнау птушкай тут ён,

а не вязень Крэва.

Не паміж чужсаніц, свой у свойскім краі

Асуджае Ягайлі, кляўрэтаў яго карае.

Далей, а што чыніць, думае апантана.

Якую выпрасці ніць з наїцяжайшага стану

Z мечам, які пры боцы,

са шчытом пазлацаным

У бойцы, а лепі не ў бойцы

стаць валадарным панам.

Ставокас варты не слепяць

больши алябарды.

Вачэй дым паходняў

не есць ахоўнічай варты.

Бочак см

► АПОВЕД

ТРЫУМФАТАР БАРЫС

ФАНТАСТЫКА, АЛЕ НЕ НАСТОЛЬКІ

Васіль ЯКАВЕНКА

Кіту шанцевала ў жыцці на сапраўдныя цуды і дзівосы, а што да прыгод на вяку, то іх у яго — на долю многіх хапіла б. Хадзіў ён лёгкай парывістай хадою і ў любым асяродку тримаўся самавіта, годна, нішто яму не адыходзіла сказаць пры сустрэчы той ці іншай прыфранчанай паненцы колькі дужа ласкавых слоў. Смаловы корч, казалі пра яго на самай блізкай яму вуліцы ў Карэлічах, дзе колісі былі Агароднікі і бацькоўская сядзіба, а цяпер жыла сястра; туды ён наведаўся, праўда, калі ўжо і чакаць яго перасталі, — праз тын і дым дзесяцігоддзя пракуднага свінцавага веку.

Час не спіняўся ў хадзе і ўжо адлічваў прафесару Барысу Кіту аж пад сотню гадоў. Вось тады на шырокім жыццёвым шляху і сустрэўся яму сам Гасподзь Бог. Праўду казаць, уяўляў Усявішні сабой штосьці няўлоўнае, быццам воблаек сабранай энергіі, толькі ішло тое воблаек па дарозе наступрач і знутры пералівалася каляровымі паскамі. Малонак светла выдаваў спакойнік, няяркім, прыглушана матавым і аксамітным адначасова; прыцягваў і адштурхоўваў, а — чым?.. Бадай, нявызначанасцю.

Воблаек было велізарнае, але ж і ён, чалавек, — упоравень з гэтym воблакам, і дзівіўся ў потай сам з сябе, які высокі, бо памятаў, што да гэтага скрэзь ставала з яго сярэдняя чалавечага росту. Між тым, Барысава сэрца працяла здагадка, хто перад ім. Спініўся і пакланіўся велічнаму ювішчу, пры гэтym мовіў:

— Госпадзе праведны, твая ўлада над светам і я — табе прыяцель. Здаецца ж, ніколі нічога не рабіў я супраць волі тваёй.

— Ухваляю, браце Барыс, — гучна пачулася з воблаек. — Але як жа ты ведаў, якая воля мая?

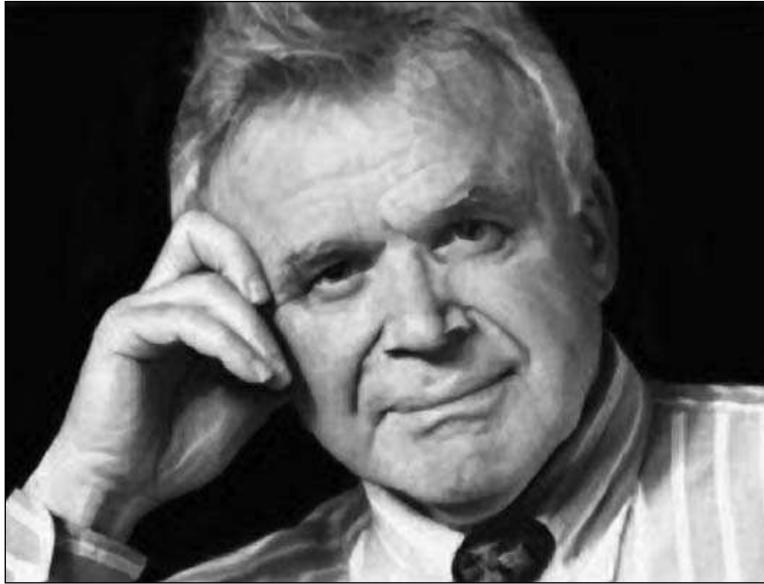
— Госпадзе! — Барыс Кіт і тут валодаў сабой: — Да як было не ведаць, калі я заўжды атаясамліваў цябе са сваім сумленнем і ўсё рабіў, як сумленне падкавала. Хіба ж у ім не ты ўвасабляўся?

— Гэта быў дух мой, братка, і я ўхваляў і ўхваляю, бадай, кожны твой крок.

— Гэй, Дух Высокі, табе мой ніzkі паклон! Я ўдзячны, асабліва за тое, што ты не даў мне зібець у турмах, ні ў трывіальнях, ні ѿ саракавыя гады, і я выйшаў у свет годным беларусам. З тваея ласкі потым далаўчыўся да бадання, перапрашаю, даследавання планет і падрхтоўкі падарожжаў на Месяц.

— Мушу прызнаць, спадар спадарове, на долю табе выпала шмат турбот і выпрабаванняў, але ты даў ім рады і поспех заўнай, паймеў славу ў жыхароў гэтай планеты. Таму мы з табой і сустрэліся. Ты, браце, шмат вандраваў. Цяпер скажы, калі ласка, якое ўражанне ў цябе ад Зямлі і тых, хто яе насяляе?

— Мае думкі для цябе, Праведны, не сакрэт. Ды, паколькі пытаеш, скажу: Зямля для раю прыдатная. Апроч маляўнічага кутка

Панямоння, адкуль мой род і дзе дасюль карані засталіся, заўжды ў мяне выклікаюць прыхільнасць і замілаванне, калі трапляю туды, Каліфорнія, Гаваі...

— А ты, чынік, мяркуеш, ужо ўсё зрабіў у жыцці і не варта болей?

— Так, Праведны, я ўжо рысу падвожку. Усіму ёсьць мяжа, гэтак табою пакладзена. Былі ў мяне поспехі, былі і няўдачы... Ва ўсе часы я, асветнік, дбаў пра разнявленне душ маладых, пра вольную Беларусь, бо той стан ёсьць натуральны для любога і кожнага ўладкаванага народу. Яшчэ не так даўно я ставіў на мэту адкрыць на сваёй Радзіме адмысловы ўніверсітэт. Сама дзейнасць па зборы сродкаў — са свету па нітцы на гэты праект — мяне маладзіла. Задума перагуквалася з заўзятым заняткам маёй маладосці, калі я працаўаў настаўнікам, потым

дырэктарам Віленскай, Наваградской і іншых гімназій... У зборы сродкаў ужо праглядваўся поспех, як на Беларусі адбыўся непрестыжны канстытуцыйны акт і памяняліся арыенціры. Нацыянальная адукацыя, культура і мова сталі непатрабнымі, шкада, і я мало цябе, Госпадзе, падкінь ты глаздоў, каму іх не стае там, у маёй спакутаванай краіне, бо сваім няправедным і хіўым гандлем уладары вытруціць чалавече ў чалавеку, у грамадстве наогул, і гэта хіба нанясе страты ўсіму існаму і высокаму, што ёсьць на Зямлі.

— Браце Барыс, я пакідаю цябе на зямлі, а заадно і ўмацую сілы ўсіх, хто выступае супраць разбуразльнага д'ябальскага промыслу. Я разгарну абрарог і перад тваім зямным прыстанішчам. Скажы толькі: чаго ты для сябе пажадаў бы?

— Ойча Высокі, мне асабіста нічога не трэба. Усё ёсьць, я пры сваім розуме. Хіба што боль у нагах сунімі. Хаджу вось цяперычча, як чорная хмары.

— Барыс, я раю карыстацца зямным, і няхай будзе запатрабавана тое, што дадзена людзям планеты для самараўкі. Яно не вычарпана. Ты даведаешся пра доктара Чо, а гэта — яркі прамень скроў хмары, як гавораць ты, хто знаёмы з ім. Ён ідзе па зямлі з Усходу і нясе забавенне ад

хіласці цела. Ідзе, каб яшчэ раз паказаць: у зямной ѹодолі ёсьць ўсё і для росквіту, і для пагібелі. Бласлаўляю твой век, ён не зжыты. Няхай усталююцца высокія клопаты ў супольнасці на тваёй Бацькаўшчыне. Амін!

Яшчэ адзін міг, і дзівоснае воблаек знікла.

Трапятака Барыса вада паціху вярталася на месца, ды разам з тым вяртаўся і боль у нагах. Тамара ж як бачыш прыдзгалу, ніякіх прыкметных зменаў у паводзінах старога яна не знайшла, ён сядзеў на ложку, узняўся, памкнуўся ёй наступрач. На твары зязла выбачлівая, радасная і разам пакутлівая ўсмешка.

— Прабач, але я не чакаў цябе гэтак хутка.

— Я падумала, што ты яшчэ не абедаў, і гатовая скласці кампанію табе. А хочаш — да мяне пойдзем.

— Можна й споўзаць. Я толькі апрануся.

На круглым, бы дыск, стале, які займаў значную частку пакоя, ляжала тоўстая кніга ў бэжавым пераплётце — збор твораў Лукаша Калюгі; на той час, калі жыў быў Лукаш, ён даводзіўся амаль аднагодкам Барысу. Як-ніяк, Лукаш — адзін з таленавітых пісьменнікаў яго пакалення. Цяпер яго кнігу Барыс чытаў ўтолас Тамары. Лукаш піша пранікнёна і гэтак, што ад прачытанага робіцца і сумна, і радасна, і смешна. Смяяліся, чытаючы пра нядолю Заблоцкіх. Але ж на кнізе ў гэты момант ляжаў, адліваўся металічным бляском, кампьютарны дыск. Нешта новае...

— Барыс, а гэта што ў цябе?

І ён таксама ўтаропіўся на тулу бліскучую і вабную штуковіну, узяў, пакруціў у руках.

— Не веда... Дыск першы раз бачу. Ці не ты прынесла яго?

— Не...

Паабедалі яны ў яе дома. На дэсерт, як жартавалі зазвычай, гаспадыня сыграла на рэйлі «Месячную санату» Бетховена. Твор чараваў абаіх. Тамара іграла выдатна. Потым яна перасела да кампьютара. Уключыла. Паставіла ў машыну той дыск. Абое з цікаласцю чакалі, што пакажацца на вочы. А там неўзабаве выявілася шырокая зала, поўная людзей. На сцену выйшли мадалія людзі, ён і яна, сімпатыч-

ныя, толькі паходжаннем, пэўна, не беларусы, яны выступалі ў ролі вядучых, гаварылі па-расейску, чым выклікалі ўдайнейы дакор у сэрцы шырэлага беларуса Кіта. Размову, праўда, распачалі не на жарт: пра здароўе і прыгажосць, да чаго спрычыніўся — ці чулі? — аппарат доктара Чо Сынг Хэна.

Барыс замёр ва ўтрапенні. На сцене стаяў нешырокі ложак блакітнага колеру, незвычайна прывабны, а збоку на ім чыталіся слова: «NUGA BEST». І чалавек, які сустракаўся з Госпрадам Богам, тут бы токам працяля, — НУГА БЭСТ?.. Так-так... Дык вось яна, ведамка! Па волі Усявішніяга інфармацыя даслана на дыску, а дыск аказаўся ў яго на стале.

Барыс прымушаў сябе засядзіцца на словах, што гучалі са спэны, але гэта яму мала ўдавалася. Неўзабаве вядучых змяніў гонкі станам дзяшюк, прадаўгаватая галава ў якога часткова аблысела, а натхнёныя круглыя вочы выпраменьвалі разам з радасцю і трохі здзіўлення, што йшло на публіку. Дзівіўся ён сам свайму поспеху. Гэта быў кіраўнік салона-магазіна «NUGA BEST». Яго многія ведалі і шыра віталі волескамі.

Шаноўныя мае шукальнікі шчасця, — на ўздыме пачаў кіраўнік. — Я рады вітаць вас — людзей, зацікаўленых у паліпшенні свайго здароўя. Я не мог жыць без пілюль, асабліва даймаў радыкуліт. Адзін мой прыяцель прадпрымальнік, які працаўаў за межамі краіны, параіў мне з'ездзіць у Яраслаўль, маўляў, там карайскія майстры дэмантструюць нейкі цуда-ложак. Я паслухаўся ягонай парады, падехаў туды. Мучылі страшэнныя болі ў паясніцы. Пасля першага сеанса боль яшчэ больш ўзмажнілася. Але прайшло. Карэйцы канчатковы пераканалі мяне ў вартасці гэтага ложка. Доктар Чо Сынг Хэн, дарэчы, пра гэту залатую, можна сказаць, штуковіну паднімі і паставіў на ногі сваю родную маці. Я адразу ўцімі: сістэма дэмантстрыцыйных салонаў фірмы Чо, дзе людзі бясплатна паліпшаюць здароўе, — гэта якраз тое, што трэба нашай краіне. Такі бізнес спалучае pragmatyzm і высакароднасць. Салон прыцягне багата небаракаў, як я.

— Вядома, — казаў далей кіраўнік Слава, абводзячы шчаслівымі вачымі публіку, — на цярністым шляху з варагаў у грэкі, каб дастаўіць і як след аформіць ўсё гэта, было шмат папагоў, нават шмат непамыснага, толькі мы перададолі цяжкасці і адкрылі першы салон на 15 ложкаў. Шчасцю майму не было мяжы! Сам перастаў хварэць, людзей лекуем. Цяпер ужо, па дамовішча пра візіт да яго, які мусіць быць неардынарным. Зняў трубку, момант патрымаў у руках — не...

На вочы Барысу патрапіла знамяная паперчына, яна ляжала побач з кнігай Калюгі. На ёй учора, пад час прагляду ўрачыстасці, запісанай на дыску, Тамара акуратна вывела шарыкавай ручкай нумар тэлефона.

І ён па-новаму пачаў парадаваць думкі ды з тым, запісаным, нумарам зноў пацягнуўся да апарата і, крывячыся ад болю ў нагах, зняў слухаўку...

Акрэсліліся думкі, і ўсё-такі штосьці муляля: варта ці не варта звязацца? Уздыхнуў, глянушы на гадзіннік, пачаў набіраць перш кодгорада, а потым і нумар. З Бацькаўшчынай Барыс Кіт прывык размайляць па-беларуску — меў там шчырых прыяцеляў беларусаў. А тут чым яго слова агукненца? З хваляваннем чакаў. Нарэшце, пайшлі гудкі на выклік абанента...

Друкунецца ў скароце

ны розыгрыш падарункаў, падрыхтаваных для кліентаў, і розыгрыш дзвіснага турманівага матраса, а потым і самай каштоўнай рэчы — ложка «NUGA BEST».

— У мяне хрыбет ужо разваливаецца. Позна яго рамантаваць. І ногі не выратуеш... Нічым.

— Барыс, так гаварыць беспадстайна, тым болей што сам Усявішні паказаў табе на паратунак, — Тамара ўсміхалася, акурат як Мона Ліза на партрэце Леанарда да Вінчы.

— Позна ўжо...

— Барыс, я цябе правяду.

Яны моцна стаміліся ад уражанняў доўгага дня, асабліва Барыс, і таму, апінушыся дома, ён адправіў Тамару, а сам адразу ж палез у ложак. Засынаў, праўда, трываючы ў полі ўнутранага зроку ўсё той жа вабны і, бадай, у нечым зманлівым блакітнага ложак, які недзе ў землякоў атрымаў та��ое прызнанне. Ногі цяпер меней нылі. Свет, які быў навокал, здаваўся па-ранейшаму загадкавым, таямнічым, але й даступным і вабным. Вось каб на тую спаруду яму ды хоць зблізу глянцу...

Асенняя ноч, суцінная, мяккая, нахагласі ды праехала над Майнам на чорным кані, каб потым у неабсяжным прасцягу ўступіць ляйкі новаму, дараўнаному, асветчаному Божай ласкай дню.

Усё-такі тут, у Кітавым пакоі, падобным на келлю манаха, ляжала і ляжыць, вісіць, стаіць на сваіх месцах, ды ён тут пры ўсім...

Успамін пра ўчарашняе выклікаў на твары старога мяккую і мройлівую ўсмешку. Якога цуду ён прычакаў! А толькі ж ці застанецца нешта рэальнае ад таго, што ён перажыў?

На стале, побач з лістамі з Баць

ЭДУАРД ЗУБРЫЦКІ БАЛІЦЬ ДУША ЗА СЛОВА

Эдуард Зубрыцкі — паэт, журналіст.

Аўтар кніг «Блакітныя казкі»,
«Рабінавыя астрывы», «Журлівіца»,
«След чмия», «Прычашчэнне»,
«Сцяблінка баравая» і інш.

Нарадзіўся 17 красавіка 1942 г. у вёсцы
Шклянцы Докшыцкага раёна. Жыве ў
г. Верхнядзвінск.

* * *

Упала ў возера сляза.
І там, дзе, горкая, упала.
Самотна чайка закрычала.
І быў той крик вастрэй ляза.

Туман над возерам сівы.
А можа, дым з гадоў далёкіх.
Што ахінаў сабой аблокі
З асвейскай гордай сінявы?

Не стыне попел у слядах.
І не астыць яму ніколі.
Балюча горкая — як доля —
Упала ў возера сляза.

ТРЫПЦІХ

Памяці жонкі Ніны.

1.

У жывых ёсць адна прывілея —
Да вытокаў вяртаца сваіх
І, спавіўши дыханнем надзею, —
Да сябе хоць на міг, хоць на міг.
На расхрыстаных болем нябесах
Прывід сноў ці спалох аблачын?
У вачах не расхмырцица просінь.
Ёсць журыцца па кім і па чым.
Ёсць адна прывілея у мёртвых —
Не зайдросціць ніколі жывым.
Як надзей жыццё ні агортваі —
Ты адзін перад часам сваім...

2.

Клічам плыву лебядзіным
Над безданню вечных азёр.
Голос далёкай, адзінай
Б'еца у водбліску зор.
Там, у тузе паднябесся.
Маланак абуджаных грай.
Нехта з чаротаў закрэсліць
Даўні мой баль і адчай.
Вочы засцелюца дымам.
Азёрная ўспеніца сінь —
І мёртвія крылы аблімуць
Апошні мой горкі ўспамін...

3.

Няўжо ж табе не хочацца дадому.
Пазбыўши глуш і немач забыцця.
Наведаць родных, блізкіх і знаёмых.
Пачуць жыццё, вярнуцца да жыцця?
Шуміць трава і б'юцца светаценні.
Імчаць услед, наперад, наўздачон.
А як эса ты, любіма, хацела
Пачуць светальных птушак перазон!
Маўчаць у ліўнях далі палявыя.
Не ўзняць рамонкам сумных-сумных вей.
І цешацца вясёлыя, жывыя
На скрыжаваннях промняў і вачэй...

БАЛАДА ВЫГНАННІЦЫ

1.

Прыішла ў слязах, бяздомнай.
Над веямі аблок асенніх сівізна.
І на вачах туга, нязнаная, бяздонная.
З бяссонніцай маўчала давідна...
«А хіба ж я, — шаптала, — вінаватая.
Што, як падлётак, выпала з гнізда
І ластавачкай блілася
У вакны коjnнай хаты я —
Ды толькі анідзе жаданай не была.

Вазьмі ж мае сагрэй.
Прашу я, ручанькі.
Глядзі: на іх нялюбасці зіма.
А я ж твая да скону беларусачка.
Радней мяне ж не будзе і няма.

Дакуль, дакуль у краі гэтым мне
Бязроднай быць, пакутаваць, гібець?
І толькі, веру.
Твайм сэрцам адагретая.
Змагу я жыць.
Змагу далей ляцець...»

2.

Баліць душа за Слова.
Што як падбіты птах, —
Вісіць дажджу заслона
На ўсіх яго шляхах.

Аблаяна і збэшчана
На цэлы белы свет.
Сагрэй не можа вешчае
Абсмеяны паэт.

Справечнаму.
Славянскаму.
Яму ў народзе б жыць.
Ды з роду ён «паганскага».
А як такі любіць?

Мы самі вінаватыя, —
Паўзлі скрэзь пыл вякоў
У латах пералатаных
Да новых ланцугоў.

Вялі яго «правіцелі»
На дыбку, на забой.
Правіцелі-мучыцелі
Усцешаны сабой.

Пасечанае розгамі.
Забудзь на свой выток.
Далёка чуцен розгалас...
Маўчы, пазт-празрок...

Разветрана травы палеглі.
Забыты усімі — брыду.
На выбіты моўны палетак
Вось-вось, як жабрак, упаду.

Акраец
Счарцвелага хлеба.
Вадзіцы крынічнай глытом...
Не бачыць высокое Неба.
Як гіне апошні прарок.
Жыты, што палеглі упокат.
Быць можа, адпрачаць бяду, —
І ў хаце славянской на покуць
Свой вешчы радок пакладу...

БАЛАДА ВАЛОШАК

Навошта каласы.
калі няма васількоў...
Максім Багдановіч

Над светам баль пагашаных валошак —
Што каласы, калі іх больш няма!
І голас перапёлкі не трывожыць
Скрозь лістапад.

Агні снягой.
Зіма...

Нібы ў снягах.
Я ў думах па калена.
Дзе росчырк перамеценых завей.
Над плёсам памяці.
Над вынічнай верай
Усплеск маіх знявераных надзеяй.

Надзеі на што?
На прауду ці спагаду.
Якіх на белым свеце не было?
Вышэйшим
Узаконеным загадам
З вачэй знікалі Сонца і Свято...

Над Шклянскім полем
Выцілія травы.
Боль каласоў.
Валошак сініх боль.
І мой народ.
Нібы бязгрэшны Аўель.
Прымаў пакуты.
Смерць
І нелюбоў.

За ўсе грахі.
Якіх не меў ніколі.
Апроч грахоў.
Што вечна прагнушы жыць.
Па лагерах.
Па турмах.
У няволі
Слязой жыццё
Імкнушыся наталіць.

І сніліся за кратамі валошкі.
Валошкі поля
І вачэй-валошак сінь.
Былі і ў Шклянцах маіх
Кайні-Цімошкі.
Якіх баялася нябесаў далячын...

Краіна кулі
Ў сэрца прынімала.
Галоўнага ж забойцу кулі не ўзялі.
Яму крыві людской было ўсё мала.
Хоць дзень і нач
Яе ўсё лілі...

І маєм тое.
Што мы сёня маєм.
На дыбе мову родную сякую.
Яна ж, пакутнай, ўсё яшчэ жывая.
Куды яе наішадкі завядуць?

Марнене колас
Без валошкі ў полі.
На Белай Руссю чорныя снягі.
І над маім нявыплаканым болем
Туманяцца надзеяў берагі...

Лістапад 2007 г.

КРОК РАКАВЫ

Крок ракавы — у небыццё.
Ці крок да велічы і славы, —
Нібы ахварных рэк зліцё
У бездань прывіду-дзяржавы.

Якая слава?
Бледны ценъ.
І веліч выпала ў марышыны.
Што не разгледзіш, каб хацеў.

І за сабой усе правіны.
Якія? Што не раз — было —
Пустым упарціўся загадам.
Што пустацветам адышло
Жыццё пад знакавым паглядам.

Дарэмна ўсё.
Плывуць пяски
Дзяржкаўных дзей, нібы ў пустыні.
Няўжо такое на вякі?
Няўжо, затурканыя, згінem?

Крок ракавы — у небыццё.
Усхліп Шапэна.
Тлену ёсмені.

...І замагільнае жыццё
Няўжо паставіць на калені?

2007

НАВАЛЬНІЧНАЯ БАЛАДА

Не было, і няма.
І не будзе забвенні
Ад зямных супярочнасцяў.
Бед і нягод.
Дзе жыве-выжывае
Ў нямых і глухіх сутарэннях
Мой зямны.
Мой знявераны.
Горды мой род.

...Праляціць весярок —
І прыгнуцца высокія травы.
Уздыхнуць і, бязволныя,
Зваліца ніц.
Каб у ціхай пакорнасці
Чуць і бачыць пякельна-ласкавы
Росчырк гнеўны з нябесаў
Залатых бліскавіц.

Адрыміць.
І за бор адплывуць —
Як задыхана — хмары.
Дзе ні гляні, ні ступі —
Ўсёнішчальныя ўсюды сляды.
І хоць ціша ў спакой
На зямлі валадараць.
Ды згублі сябе
І не знойдуць ніколі
На сцежках пчаліных сады...

Студзень 2008 г.

БОЖАЯ ЛАСКА...

Я хацеў бы, дальбог, абвянчаци
У цесным старэнкім касцёле
Пад спеў урачысты аргана
І чыстыя лікі святых.
Каб ксёндзік, рапхманы і хітры.
З усмешкай таемнай на вуснах
Замест заручальных пярсцёнкаў
Словам святым заручыў.

І доўга не моўклі б харалы.
Гайдоучы сцены касцёла старога.
І Божая ласка у сэрцы
Ўзышла б на дзянніцах зямных.
Забыўши пра маетнасць свету.
Забыўши і болю, і трывогі.
Хацеў бы на міг уваскрэснуць
У памяці продкаў сваіх...

ЗАПІСЫ

ДЫМ З КОМИНА

Алесь ЗАЙКА

Малітва

Ціхі свежыя ранак. Прачыннацца вёска. І тут, і там цягненча з комінаў, шукае дарогу да неба лёгкі дым. Спрадвечная вясковая малітва жышцю, урачысты гімн яму — дым з коміна.

Шпакі прыляцелі

На дварэ сакавікі, і снегу ўжо амаль німа. Час, калі ўвесь свет ва ўладзе высокага вісёлага неба і чыстай празрыстай просіні. Ноччу падмарожвае, і ранак поўніца ціхім звонам ледзяшоў, хрустам тонкага зеленаватага лёду ў лужынах. Днём лёд растае, і над зямлёю віеща і зікае ў паветры лёгкая пара.

І ўсё ж нечага неставала ў прыродзе, нечага чакалася, мопна хацелася. Гэтае ж нецярпенне бачыў у вачах іншых людзей. І калі аднаго дня ўнучка ўбегла і радасна пракрыгала, што прыляцелі шпакі, я зразумеў, што ўсім нам не ставала вось гэтага ўсхватыванага выгуку: «Шпакі прыляцелі!», шпачынага пералівістага світу, іх хапатлівай рупнасці. Ад гэтага моманту вясна стала паўнавартаснай.

Абмылка

Зранку свежыя ветрыкі і лёгкі, здаровы марозік. Хрумсцяць пад

нагамі зледзянельня глыжы снегу, дрэвы застылі ў мудрагелістых карунках інею, а над галавою глыбокае сінє неба з далікатнымі ружовымі разводамі на ўсходзе. «Маецца быць харошы сакавіцкі дзень», — так падумалася, калі спішаўся да дзяцей у школу.

Апоўдні ж вось, ідучы дамоў, слухаю, як весела і зонка булькаюць, балбоочуць сабе ў калдобінах жававыя ручайкі, а ўся прастора залітая морам залатога жыщчайнага святла. І неяк вольна і поўна дыхаеща.

Дома маці расказвае:

— Гэта вераб'і сёння так цвіркалі, так стараліся, а я падумала,

што жаўранкі, ажно выбегла глядзець.

І ціха, шчасліва смяеца са сваёй абмылкі, мая старэнская мілая мама. І не памятаю ўжо, калі так і смяялася...

Песня шпакоў

Апоўдні над зямлёю віеща лёгкая, ледзь бачная пара: агністашчырае сонца злізае апошнія астраўкі бліскучага снегу.

Перада мной немалая горба напілаваных дроў, старая разгалістая ігруша пры плоце. На дзічыны шпакоўня і пара сіня-чорных шпакоў. І я, і яны ў работе. Я калю дровы, яны носяць пер'чка, сухую траву ў шпакоўню. Мы як згаварыліся: калі саджуся адпачываць на калодку я, робяць перапынак у працы і яны.

Бяруся зноў за сякеру я, робяць утульным свой домік яны. Усё нас лучыць. А найболей песня, якую шпакі співаюць у час адпачынку. Я даўно здагадаўся, што іх песня для мяне. Бо я, шпакі ведаюць, іх удзячны слухач.

Часцінка прыроды

Светлы чысты бор, у якім так лёгка, вольна дыхаеща.

Прысеў, прытуліўся да цёмна-бурага камля выносітай сасны. Размарыла на ўжо гарачым красавіцкім сонцы. Задрамаў. Калі прачнуўся, то згледзеў, што ногі

мае якраз на мурашыным шляху, і мурашкі нават паспелі пераадолець нечаканую перашкоду.

А вось бліскучча-чорны жук зараз дапаўзе да грудзей.

Прыляцеў зеленавата-жоўты матылек, сеў мне на плячо. Адпачыў — і зноў паляцеў кружляць у паветры. Гарэзліва падумалася: «Вось я і папраўдзе стаў часцінкай прыроды».

Абнаўленне

Майская раніца. Ясная, чыстая, сонечная. Неадольны, няухільны, вечна юны час пераўтварэння, пераменаў.

Інакш не сказаш. Ну хоць бы вось гэтыя стары цёмны клён з парэпаным вужавым камлём. Яшчэ нядаўна непрыветна чарнеў ён, раскінуўшы ва ўсе бакі нязграбныя рукі — ралы, а цяпер цешыць вока далікатнай салатавай лістотай, аблашчаны, заліты морам агнявога сонца.

Расце стары клён пры гасцінцы, невядома калі і кім пасаджаны. Мінаю яго і з гасцінца прастую ў вёску.

А ў вёсцы гэтай жывуць мае добрая знаёмыя: дзед Трахім і баба Ганна. Дзед Трахім — не-калі славуты каваль, баба Ганна — вядомая на ўсё ваколле плюх. Чароўны голас, добрая памяць на песні ў бабы Ганны. Іх я праведваю часта, добра знаёмы з усімі сяменікамі.

Прыехаў — і ў іх перамены, і ў іх абнаўленне: перакрываюць новым шыферам хату. З гэтай нагоды сабралася ўся вялікая сям'я. Ажно чатыры пакаленіні. Ад дзеда з бабай да праўнuka.

Мужчыны пад камандай дзеда перакрываюць дах, уся жаночая

палаўіна і дзеци (вядома, галоўная ў іх баба Ганна) парадкоўць агарод і сад — выграбаюць леташнія лісце, беляць дрэвы, капаюць грады.

І я далучаюся да гэтага вялікага мурашніку, і мне хораша, і весела ў гэткім гурце.

Калі селі адпачыць, заўважыў шчабялтлівых ластавак, якія ў дзюбках насілі гразь і ляпілі гняздо ў вільчыку страхі дзедавай пуні.

Вясна, для ўсіх вясна. Рупная, чароўная, непаўторная.

Адзінота

Свежы майскі ранак. Еду па ціхай вясковай вуліцы. Ужо даўно пракрычалі, абвясцілі новы дзень гарластыя, галасістыя пеўні, і цяпер сонца лашчыць светла-зялёныя лісточки, якія цяцілі, няяніна туляцца да галін. Па-над платамі цвіце белая бухматая чаромха, поўніць дурманлівым пахам празрыстае паветра.

Мяне абганяне на матацыкле малады хлапчына і далёка наперадзе супыніеца каля хаты, атуленай галінастым зялённым дрэвам. Бачу: з веснічак выбягаўся, як птушка, дзяўчына, апранутая ў лёгкі блакітны плашчык, сядзе да яго, тут жа прыцікаеца, туліцца да шырокіх плячай юнака. Матацыкл пускае паласу сіняга дыму, рушыць з месца і нясе іх у вясну, у чаромхавы зманлівы пах...

О, толькі цяпер разумею, чаму сέння мне так сумна і няўтульна ў гэтай вясенніяй красе. Проста я адзін, і да май спіні ніхто не туліцца, і мене німа каму крычаць насуперак ветру, славіць з месца і нясе іх у вясну, у чаромхавы зманлівы пах...

заходні край не кранула тады яшчэ калектывізацыя), ужо добра ведаў, наколькі пакутна было людзям...

Гады вучобы ва ўніверсітэце многа нам далі, навучылі думаць, аналізаваць. Нам абодвум пашчасціла бачыцца і нават сфатаграфавацца з Якубам Коласам, і тая сустэрча з вялікім чалавекам, грамадзянінам, клапатлівым настаўнікам творчай моладзізам-помнілася на ўсё жыццё. Хай мы не шмат зрабілі ў літаратуры (не будзем казаць, хто больш, хто менш), аднак, кажучы пра цябе, ніхто не ткне пальцам, маўляў, Міхась Шушкевіч дзеля ганару пісаў абы-што, выдаваў на гара халтуру. Такога не было і не магло быць. Ты філігранна шліфаваў свае вершы, дзесяткі разоў перапісваў іх, узважваў, бы на далоні, кожны радок, кожнае слова. Многі з іх клаліся на музыку, становіліся любімымі ў народзе песнямі. Але ты праз свою прыродную далікатнасць мала дзе казаў пра іх. Большы клопат і непакой праяўляў на службе — спачатку ў Інстытуце мовазнаўства, а найбольш на кінастудыі «Беларусьфільм» (рэдакцыя дакументальных фільмаў «Летаміс»), потым на тэлебачанні (рэдакцыя літаратурна-драматычных праграм). Адстойваючы свае прынцыпы, ты часам ішоў на злом галавы, але ні на ёту не адступаў ад свайго — таго, у што шчыра верыў. Тады ўжо ішла гарбачаўская перабурова, але ў Беларусі, гэтае камуністычнай вандэі, як трапна ахрысьціў яе ў той час Алесь Адамовіч, калі бронь Бог было хоць на адзін крок адступіцца ад «адзінаправиль-

най» лініі, ты асмеліўся запрасіць у студыю самага крамольнага для прагнілага рэжыму чалавека, «папыфіста», што атаясамлівалася служкамі рэжыму з ворагам народу. Запіс атрымаўся бліскучы, але ён перапалохай кіраўніцтва тэлестуды. Стужка, нават пасля грунтоўнай «шліфоўкі» (у цябе, Міхась, ведаю, не падымалася на гэта рука), так і не пайшла ў эфір. Затое змушаны быў пайсці з працы ты сам, пайсці на вуліцу. А за плячыма ж у цябе была сям'я, якую не было чым карміць. І гэта жахла.

Праз пэўны час, праўда, калі падъезмуў іншы вецер з Крамля, калі па пралемах, што хвалявалі Алесь Адамовіч, выказаўся сам Гарбачаў, тады быў адшуканы той злашчансны сюжэт з Адамовічам і з трывумфам паказаны гледачам. Цябе, Міхась, зноўку запрасілі вярнуцца на ранейшае месца. Але ты, на мой погляд, правільна зрабіў, што ў думках плюніў пад ногі ўсім сваім ганіцелям і катэгарычна адмовіўся ад іхнія ласкі.

Былі і іншыя ў тваёй біографіі эпізоды, калі за тваю прынцыповасць чыноўнікі-працацаўцы труцілі цябе, усяляк цкавалі, і ты зноў ішоў у нікуды. Але суцяшала, што ты набываў шмат сяброў сярод пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, усіх тых, хто дбаў пра беларускасць, шанаваў свою гісторыю, родную мову, хто не на словах, а на справе служыў людзям.

Гэтым, стаўшы нядаўна членам Саюза беларускіх пісьменнікаў, ты і цяпер жывеш.

Алесь РЫБАК

СЛОВА

ГЭТЫМ І ЖЫВЕШ МІХАСЮ ШУШКЕВІЧУ — 75

На апошнім «Славянскім базары» ў Віцебску, калі транслявалі па тэлебачанні вечар беларускай песні (вялікая і нечаканая падзея ў наш час), я зноў, каторы ўжо раз, пачуў песню «Ты мне вясною прынілася». Яна, колькі б разоў я ні слухаў, зачароўвала, брала ў палон, радасным траптаннем напаўняла душу. Але засмуціла тое, што ў надпісах, побач з аўтарам музыкі, было пазначана: «Тэкст С.Шушкевіча». Які С.Шушкевіч? Усімі паважаны, знаны ў народзе пээт Станіслаў Шушкевіч (пухам хай будзе яму родная зямелька) ніякага — ні прамога, ні ўскоснага дачынення да гэтага хіта не меў, і арганізаторы фестывалю павінны быў і добра ведаць гэта. Але няхай тое застаецца на іхнім сумленні.

А што ж сапраўдны аўтар — Міхась Шушкевіч? Абурыўся, патэлефанаваў ці якім іншым

чынам выказаў свой пратест некампетэнтным музыказнаўцам? Больш чым паўстагоддзя ведаючы Міхась Шушкевіч, я быў упэўнены, што ён ніколі не кінецца бараніць сваё аўтарскае права, што ён даўно змірыўся з несправядлівасцю, калі тысячы разоў называлі і выконвалі песню на яго слова, а пра самога аўтара тэксту — як вады ў рот набіралі. Дарагі Міша, Міхась, Міхail Серафімавіч! Ці думалі мы, калі вучыліся разам на філфаку Белдзяржуніверсітэта, жылі ў адным пакой інтэрната на Бабруйскай (гэта было больш чым пяцьдзесят гадоў таму), калі ў вольныя хвіліны блукалі па вуліцах горада і гаварылі пра набалелае, дык ці думалі-гадалі мы, што некалі будуць нас так дурыць, што ўсё тое святое, чым мы жылі, дыхалі, а гэта найперш нашая беларускасць, будзе некалі такбеспардонна тантатаца і ганьбавацца?

У добрых творчых шляхах цябе дабраславілі такія карыфеі нашай літаратуры, як Янка Брыль, Пімен Панчанка, Пяцьтро Глебка, Мікола Аўрамчык. За свой першы ганарапты змог тады набыць сабе доўгачаканую абнову — першы ў жыцці прыстойны касцюм...

А пасля прыйшло каханне, і нешчаслівое. Шчаслівее пачуццё ўспыхнула, бы ма-

ланка, песняй «Ты мне вясною прынілася».

...Пасля было і нешчаслівое каханне, якое пакінула на сэрцы незагойны след. Яно паспрыяла паскоранаму вечным недаяданнем, нястачам вітамінаў, недасыпам з-за вучобы развіціця цяжкай нервовай хваробы, якую нават і волытныя дактары не ведалі, чым лічыць. Затое твая малая радзіма на Случчыне — вёска Ветка (у якой ты нарадзіўся 20 лютага 1933 года і вырас разам з дзявчынамі сёстрамі і меншымі братамі), родная прырода вярнула сілы аслабелому арганізму. Дзеля гэтага спатрэбіўся целы год вымушанага акаDEMічнага водпуску. Але і дома, нягледзячы

СУПОЛКА

ВІЛЕЙКА ПАЭТЫЧНАЯ

Шаноўная «ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ»!

Да Вас пішуць сябры літаратурнай суполкі «Натхненне» імя Адама Гур'яновіча, якая працуе пры гарадской бібліятэцы г. Вілейка. Нашая суполка існуе ўжо больш за 20 гадоў. У нас з'явілася жаданне даслаць да Вас свае літаратурныя творы і адгукнуцца на Вашую акцыю «Будзьма разам!»...

З павагай — кіраўнік суполкі Зінаіда Губара-Крупская.

**УЛАДЗІМІР
ТОМКАВІЧ**

Нарадзіўся ў Вілейцы ў 1974 годзе. Скончыў Вілейскую сярэднюю школу № 3. Служыў у арміі. Вучыўся на філфаку БДУ, працаўваў у Нарацкай сярэдняй школе. Зараз выкладае ў сваёй роднай школе.

А недзе там зямля...

Піліпу Орліку

А недзе там зямля...
Маленькая Айчына.
Дзе сосен вышины.
Аблокаў дзе вяршыны.

А недзе там зямля...
Прытомлене поле.
І сейбіт, і жніяя.
Якіх яднае доля.

А недзе там зямля...
Род беларускай шляхты;
Мясточко Касута;
І тата побач з маці.

А недзе там зямля...
Бацькоў святое месца.
Касутка і Вялія.
Народзін лъецца песня.

А недзе там зямля...
Вілейшчыны свободнай.
Крыніца дзе жыцця
Правадыра народа.

А недзе там зямля...
Задумлівая восень.
Адчайнай вясна.
І радасць... Ростань...

Яно не церпіць разважсання.
Хістанняў, штампаў
у прызнанні.
Яна і ён... Далей — маўчанне.
Так пачынаеца каханне.

І неба адлюстроўваеца ў рэчы. І рэчка ў небе адбіваеца...
І кроучу я знаёмай сцежкай.
Але знаёмцы не трапляюцца.

**МІХАІЛ
ПАСТАРНАК**

**Нарадзіўся 19 студзеня 1962 г.
у в. Скарада Вілейскага раёна.
Закончыў 1979 г. МДПІ імя
Горкага. Настаўнік гісторыі і
нямецкай мовы.**

Бабіна лета

Восень. Бабіна лета.
Павуцінне ў полі.

Цёплым сонцам сагрэта
Залацістае голле.
Дрэвы шэпчуцца ўранні.
Пазіраючы ў неба.
У дзівосным убранні
Ім малая патрэба.

Аблітаючы лісточки.
Вецер кружыць над полем.
Снегіры, як званочки.
Адгукаючы ў голлі.

Лёгка дыхаючы грудзі
І душа спачывае...
Так не доўга южо будзе.
Час дажджоу наступае.

Паплывуць над зямлёю
Шэрый хмар павалокі.
І памачаца гурбою
Мутных водаў патокі...

Настальгія

Як чаромхі цвілі!
Як пахла вясной!
Маладымі былі.
Свет здзіўлялі красой.
Як хацелася жыць.
Штосьці ў свеце мяніць.
І любіць, і дружыць.
І жар-птушку шукаць.
Многа вёснаў праішло.
Стаў спакойны пагляд.
Үсё ў нябіт адышло.
І не вернеш назад.

МАРЫЯ ТОМКАВІЧ

**Нарадзілася ў 1955 г. на
Мядзельшчыне. Супрацоўніца
дзіцячага аздараўленчага
цэнтра «Надзея — ХХI
стагоддзе». Вясновы настрой
захаваўся на ўсё жыццё. Імя
абавязвае апекавацца над
іншымі...**

Дзякую, мама, табе.
Што вясной нарадзіла.
І ўдыхнула ў мяне

Абуджэння настрой.
А як цяжка было.
Да бярозак хадзіла.
З шатаценнем лісця
Набывала спакой.

Жаўрукі па вясне
Свае песні спявалі.
Прычакаўшы цяпло.
Услыўлялі жыццё.
А як холад ішоў.

Дом-гнядзо шанавалі.
Навучалі мяне

Захаваць пачуццё.
Каб аздобіць жыццё
Працавітага краю.

Тут зярніты ўзышли
На ўзарану раблі.
Ёсць у нас рамяство.
Абавязак мы маём:

Зберагчы прыгажосць
На бацькоўскай зямлі.

**БАЛЯСЛАЎ
МЯКЧЫЛА**

**Нарадзіўся ў 1948 г. у вёсцы
Дубраўка Вілейскага раёна.
З дзяцінства піша вершы,
песні, байкі, добры мастак.
Закончыў Мінскі дзяржаўны
інстытут замежных
моў. Працуе ў Вілейскім
прафесійным тэхнічным
каледжы настаўнікам
замежнай мовы.**

Дзянніца

На луг мурожны Беларусі
Спадае белая раса.
На ім ляжыць, як на абрuse.
Дзяннічных промняў паласа.

O, Беларусь, ты ў свеце стала
Вядомай зблізку і здалі.
Крайна Коласа, Купалы.
Васіля Быкаў зямля!

У ёй схаванай прауды сіла.
Свой гісторыі вякі.
Дзе з Каліноўскім і Ващылам
Гилі ў легенды дзеюці.

Ідзём і мы па продкаў полі
З узнятай горда галавой
І сцяг свой болей не дазволім
Таптаць чужынскаю нагой!

Мы верым: Бог нас не пакіне.
Дух Адраджэння ўскрэсне зноў.
Каб васільком жытнёвым, сінім
Край Багдановіча расцвіў.

НАДЗЕЯ ДАЛЕКАЯ

**Нарадзілася ў 1956 г. у в.
Любань Вілейскага раёна.
Вершы піша з дзяцінства.
Працуе сацыяльным
работнікам.**

Боль

Раз-порад сябе назіраю
Збоку бацкі вачмі.
Нібыта стаіць ён з краю
І раіць мне: «Адпачні...»

У крэсла яго прысеўшы.
Задумна ў былоге плыву.
Вось так ён сядзеў, падперы
Як зараз я, галаву.

Уся постаць мая, як адбітак
Бацкі... І ў горле — ком.
Да крэсла сяджу прыбіта
Роздумам, як цвіком.

Вось гэтак ён думаў аб чымсьци.
Нікога не напракаў.
Пэўна, шукаў ён выйсце
З хваробы, як з тупіка...

Малюнкі былога, як міны
Ўзрываючы маё нутро.
Далей вядуць успаміны
Мяне ў зямлю, бы ў метро.

I ведаю, нельга так, нельга.
I боль устае, як сцяна.
I ў сэрцы нібыта снегам
Сцелецца цішыня.

Гэта вачыма бацкі
Я на сусвет гляджу.
Уім астаўленай хаце
Памяць — боль верадэксу.

Ідзіць запаволена.
Наколькі стрыногай дазволена.
A што не дазволена —
I не просіце абяздолена

Асцярожныя ходзяць кругамі.
Нават слова сказаць — ваганне.
Намаганне! — на якой мове?
To чакаючы аброць, то падковаву.

У каго воля не адваявана.
Тым адно наканавана —

Бяздольная з краю пожня
І напамін: Асцярожна!

**ЗІНАІДА
ГУБАРАВА-
КРУПСКАЯ**

**Нарадзілася ў 1951 годзе ў
в. Пагоннае Хойніцкага р-на.
Вершы, казкі, песні, байкі
піша з дзяцінства. Працуе
настаўніцай фальклорнага
танца ў гімназіі №2 г. Вілейка.
Кіраўнік літаратурнай суполкі
імя Адама Гур'яновіча.**

Фон барон

Па радыё пачуў я навіну:
Баран сабе займеў палавіну.
Па сваім розуму «сястрыцу» —
Такую, як і сам, тупіцу.

Лухты авечка ліе яму штодня:
Ты не баран, бароны нам радня!
Стопрацэнтавы ты круты барон.
Наша сям'я цяпер — з прыстаўкай
«фон».

Баран з авечка — бароны.

І зіхцяць на лбе кароны.

Жывёлы, птушкі, зяры ѹ гады

Сустрэць баронаў вельмі рады.

Вучыца розным іх манерам

Знаётсць з дамай, з кавалерам...

Баран — ён і ў Афрыцы баран.

Хаця на выгляд важны пан.

Ды нечакана воўк-цягака

Сустрэць барона. Небарака

Ад страху — дзе ўзяліся ногі.

Плылі цянькамі без дарогі...

Ён — да быка, і ў дзвёры — грук!

А дзвёры — на жалезны крук.

Бык як раўне:

— Што за баран? Такая ж рань?

— Ратуй, браток, то твой сусед.

Ваўку я траплю на абед.

— А, успомніў, што ты ёсць баран.

А нёс сябе, як важны пан...

Яничэ б хвіліну — і, барон.

З цябе б застаўся толькі «фон».

СКРЫПТЫ

«КУДЫ МЫ ІДЗЕМ, НЕВЯДОМА...»

ЛІСТЫ РЫГОРА БАРАДУЛІНА ДА ВАСІЛЯ БЫКАВА Ў ХЕЛЬСІНКІ

Доўгае сяброўства паміж класікамі нацыянальнага мастацтва Васілём Быкавым і Рыгорам Барадуліным увекавечана ў паэтычных і празаічных прысвячэннях, надпісах, успамінах, згадках, лістах, кнігах. Сёння «в» з ласкавай згоды Рыгора Іванавіча ды Ірыны Міхайлаўны Быкавай друкуе ў правапісе арыгіналу выбраныя лісты Р. Барадуліна да В. Быкава ў Хельсінкі. Паэтычныя Барадулінскія эпісталы-прысвячэнні вядомыя чытачам і выйшлі асобнай кнігай. У лістах яны перапляталіся спавядальными роздумамі і зацемкамі...

РОДНЫ ВАСІЛЮ!

Сёння ў Калядны вечар дзякаваў Богу за ёсё. Узгадваў, вядома, цябе. Шкадаваў, што не магу пачуць голас твой, якім душа твая шчырая прамаўляе. За Калядным сталом усёй нашай невялікай сям'якою жадалі табе здароўя, шчасливага вяртання.

Хай зорка Віфліема ня гасыне ў тваёй душы! Хай вясёла калядуе настроі твой! Хай, як продкі казалі, здароўе тваё будзе як калядны лёд!

Дужа прасіў перадаць табе паклон з пажаданнямі ўсяго лепшага Алеся Жук. Пяцро Драчоў, які рупіца музэем Уладзімера Караткевіча ў Воршы, жадае табе плёну, здароўя, настрою. Мы зь ім доўга гаварылі пра ўсе нашыя тутэйшыя фатыгі, аж я напісаў дурноту.

Каб толькі...

Дзяруца ўверх па вэртыкали
Апенкі
І дрыжасіц штомі.
Каб толькі пень не сьпілавалі.
Ня будзе пня — ня будзе іх!

Відаць, ты ведаеш сёлетнія дзяржпреміі. Усё зьведзена на самой хвост.

Ад...

А прэміі дзяржсаўнія
Ва ўсе часы забаўнія.
Былі яны ад Сталіна.
Цяпер — ад Зямі Таліна.

Ну, гэта мяне панесла. Пра справы. Цівірка поўныя рашучасці выдаць твой паважны том у «Беларускім кнігазборы». У «Мастацкай» усё трывмае на кантролі Ганад [Чарказян], які заўсёды пытаемца пра цябе ў перадаць табе самыя высокія ўсходнія слова.

Віншуй з Калядамі Ірыну Міхайлаўну. Паклон табе і ёй ад усіх нас.

Абдымаю!
Твой Рыгор.
6 студзеня, 99

РОДНЫ ВАСІЛЮ!

Адразу ж праглынуў «Ваўчыную яму», а сабраўся напісаць во калі.

вечарыны перад навучэнцамі вучэльніяў, школьнікамі, студэнтамі, негустой нацыянальна съведамай інтэлігенцыяй. Усё праішло добра. Але адчуваеща, што ў паветры разыліты страх, страх якраз і робіць людзей і маўклівымі ѹ абыякавымі, халаднаватымі і абачлівымі. Нямае шчырасці, што была напачатку дзевяностых. Але амаль ва ўсіх аўдыторыях пыталіся пра цябе. Як пачувашся, што пішаш? Усе прасілі перадаваць табе самыя лепшыя словаў свайго захаплення, свайго спачування, сваёй падтрымкі, што я і раблю. Цябе любяць, цябе чахаюць. У прэсе нават было, што трэба парайца з Быкавым, каго абіраць презыдэнтам, бо Быкаў — адзіны сумленны чалавек на ўсю Беларусь. Дужа добра йдзе твой «Крыжовы шлях» [Быкаў В. Крыжовы шлях: Артыкулы, эсэ, інтэрв'ю, выступленні — Мінск, Рэспубліканскі літаратурны фонд «Гронка», 1998]. Ранейшых тваіх кніг нідзе няма. (...)

Сёння прыйшоў студзеніскі нумар «Полымя». Адкрываеща «Ваўчынай ямай». Дапішу табе ліст і засяду за съвята — буду чытаць цябе. Бо заўсягды, калі чытаю цябе, як ваду съвятыю п'ю. У аўторак сустракаюся з рэжысёрам, які ўзяўся за «Жоўты пясочак». Тады ж і напішу табе, што, як, дзе.

Паклон ад усёй нашай хаты, сканчаючы Міронам, табе, родны браце, ды тваёй шчырусе Ірыне Міхалішы. Яна ў цябе класны фотамаг ці фотамагіня.

Абдымаю.
Твой Рыгор.
12.III.99. Менск

РОДНЫ ВАСІЛЮ!

Адразу ж праглынуў «Ваўчыную яму», а сабраўся напісаць во калі.

Ты дасягнуў такій глубіннае вышыні, якая завешча біблейскай. Дакладнасць і афарыстычнасць, стрыманасць і ўтрапёнасць. Усё на дэталях і пакутлівай думцы. Гэтыя два недалукі проста бязгру-

ку ўваходзяць у душу. Пачынаеш успрыманец іх як старых знаёмых, ледзь не як родных, спачуваш ім, хвараць за іх. Пра мову я ўжо не можу. Як цёплай рэчачка бяжыць па зябкіх каменьчыках. Наша! Шмат ужо хто прачытаў — і ўсе ў захапленні.

Сяргей [С.Законьнікаў] пакінуў табе нумры з тваімі речамі.

Сустракаўся я з рэжысёрам Вітаўтасам Грыгальюнасам. Ён хоча паставіць «Жоўты пясочак». Усё, як заўсёды, упіраеща ў маленьку драбязінку — у грошы. Але рэжысёр поўны рашучасці. Раладн зрабіў прыстойную вэрсію паводле тваёй навэлты. У мяне экз. для цябе маецца.

Абдылося ўручэньне Багушэвіцкіх прэмій. Усё праішло добра.

Апошнім часам часта съню цябе. Учора хапаюся, каб пазваниць табе, не забыцца. І прачынаюся. Не пазвоніш.

Усе пытаемца пра цябе, пра тваё здароўе. Ездзіў аблеследаваў галаву на прадмет дурсасці. Там, у Аксакаўшчыне, галоўны па рэнтгэну съпэцыяліст Пятухоў памятае цябе па лечкамі. Прасіў перадаць табе самыя добрыя зычэнні...

Шызагэбіст Вячаслаў Д. зьбірае подпісы на альтэрнатыўны Саюз пісьменнікаў. Ужо быццам бы каля 60 членоў маецца. І гэты, цяперашні, ручны да бессароннасці, дык траба яшча болей ручнейшы. Некалі хадзіў анекдот пра эстонскага вярхоўнагасветчыка. Звоніць Брэжневу і ўсё паўтарае: так, так, так. І раптам — не. Адзін раз. А потым зноў, як з кулямёта: так, так, так... Калі размова з Крамлём скончылася, усе падначальнікі пытаемца: як гэта Вы асъмлялі скажаць не. А той адказвае: гэта Леанід Ільліч запытаўся, ці не стаміўся я казаць так.

Навошта ўспамінаць даўнія, у нас новых, штодзённых анекдотаў меҳ з торбачкай. Як некалі вушацкія людзі казалі: жыць будзеш, ды не захочаш.

Раптоўна стала цёпла. Не ўзабаве пачинецца бітва за па-

сяўную. Потым бітва за ўраджай. А пакуль бітва кілётровымі чэрнамі па яйкі. Толькі ў песні: Вялічка прыйшло, яечка зьняслло... Казала, бывала, мама: ёсь што гаварыць, ды няма каму слухаць. А ў нас ёсьць каму й за аклад закласці.

Абдымаю цябе. Паклон Ірыне Міхайлаўне ад усіх нас.

Твой Рыгор.
31.II.99
Менск

РОДНЫ ВАСІЛЮ!

Атрымаў твой ліст зь велікоднымі паштоўкамі. А сённяння раніцай пачаў цябе. Твой канверт гэтак клеілі-пераклейвалі, што рог надарвалі. І чырвоны, савецкі штэмпель паставілі: «Атрымана ў ДП «Мінскай пошта» ў пашкоджаным выглядзе. Подпіс» — тут кручок шарыкам. І навошта рабіць добрую міну пры благой гульни? Неакамуністы амаль як ранишыя пачалі фармальнасць захаплены.

Навіны нашыя тъведаеш. Яны невялікія. Некалі Іван Калесынік пісаў: кожны год у жыцці паварот. А куды мы ідзем, невядома... Нашым ч-к адным відома, куды хацелася пагнаць рахманы табун. Цэны ўгору, дабравыт — уніз. Тэлешоў доўжыцца.

Сталы аўтар Славянскага сабору сабраў каля 40 подпісаў супраць заявы Рады Саюзу пісьменнікаў, за саюз з Белакаменай. Пачынаюць сыпіс два Іваны, а далей скабялёвы, савіцкія, аўруціны, лукшы — папера можа пачырванецца ад прозвішчаў. Некалі адзін з Іванаў, які з большым чэрвам, пакрыўдзіўся за дурноту:

А літаратурны Іваны.
Каб ня змыўся зь іх цэкоўскі глей.
Са свайго ж дзяржма прымаюць
ванны —
І самаакуней, і цяпляй.

Хочуць новы саюз пісьменнікаў — пракалхозніцкі. Вольнаму — воля, шалёнаму — поле...

Валянцін Тарас прасіў перадаць табе, што як кожны дзень думае пра цябе. Усе чытаюць «Ваўчынную яму» — і захапляюцца.

Маемся з Алесем Камоцкім павыступаць перад унітамі са съпэцыяльной праграмай. Пакуль што будзем у Маладэчне і Лідзе. А там — далей. Но нашая нацыянальная царква памалу аднаўляецца.

Карлас [Шэрман] зьбіраеца пра цябе. Перадам ліст праз яго.

Паклон ад усёй нашай сям'і табе й Ірыне Міхалішы! Абдымаю.

Твой Рыгор.
11.IV.99

РОДНЫ ВАСІЛЮ!

Вось я і ў Менску. Твой званок быў першы. Твой голас асланіў мяне, блаславіў на жыццё ў працу. Дзякую! Дзякую!

Некалі на душы сонечна ад словаў тваіх, захапленых якімі. Ты самы родны! (...)

З кнігарняў, з шапікаў як скразьняком вынесла ўсё беларускамоўнае. Дамінічка ходзіць у беларускі клас. Ужо кажуць, што з пятага класу ліквідуюць гэты аздзіноткі ў школе загончык, дзе беларускі дух пасенца на вытаптанным пасьвішчы.

І так нашая разылеглая суседка кусае сабе локці, што дазволіла колькі гадоў беларускасці перавесьці дых. Цяпер рука ейная шчыльна ляжыць на коўціку ў нас. Ніякіх рэзкіх рухаў.

Але ўсё ў Божай волі. Толькі на Бога трэба спадзівацца. Нездарма ж кажуць: Бог ня выдаесьць, съвініні не зядуць! Бяды, што съвініні разъвяляюць! Кулішоў нават у верши пра камсамольскі білет агаварыўся: жыць застанесьця — жыць цягніцца даражэй.

Чакаю цябе. Чакае ўсё Беларусь!

Абдымаю.

Твой Рыгор.

3.IX.99

Менск

РЭЦЕНЗІЯ

З ІДЭЯЙ У ДУШЫ

Зміцер НАВУМОВІЧ

Галіна Пазьняк. Беларусь у сэрцы. — Варшава — Нью-Ёрк — Вільня. «Беларускія ведамасыці», Таварыства Беларускай Культуры ў Летуве. — 2007 г. — 240 стар.: іл.

Калі кнігу ўспамінаў-разваг Сяргея Навумчыка «Сем гадоў Адраджэння...», якая выйшла ў падобнай аздобе (месца, вёстрка, папера) можна назваць акадэмічна-аб'ектыўна-партыйнай, мемуары Галіны Пазьняк бачацца лірычна-суб'ектыўна-партыйнымі. Імя грамадскай дзяячкі Галіны Палачанінай-Вашчанкі, якая стала жонкай і дарацьшай лідэра апазіцыі, заслугоўвае запісу ў кнігах нацыянальнай годнасці ўжо толькі за тое, што актыўістка нацыянальнага руху ў вочы выказала прэзідэнту сваё абурэнне з нагоды грэблівага стаўлення апошняга да беларускай мовы (на паседжанні гарыканкамі падчас прызначэння мэрам У. Ярмошына)...

Асабліві запеў кнізе надае прадмова Зянона Пазьняка. Кам-

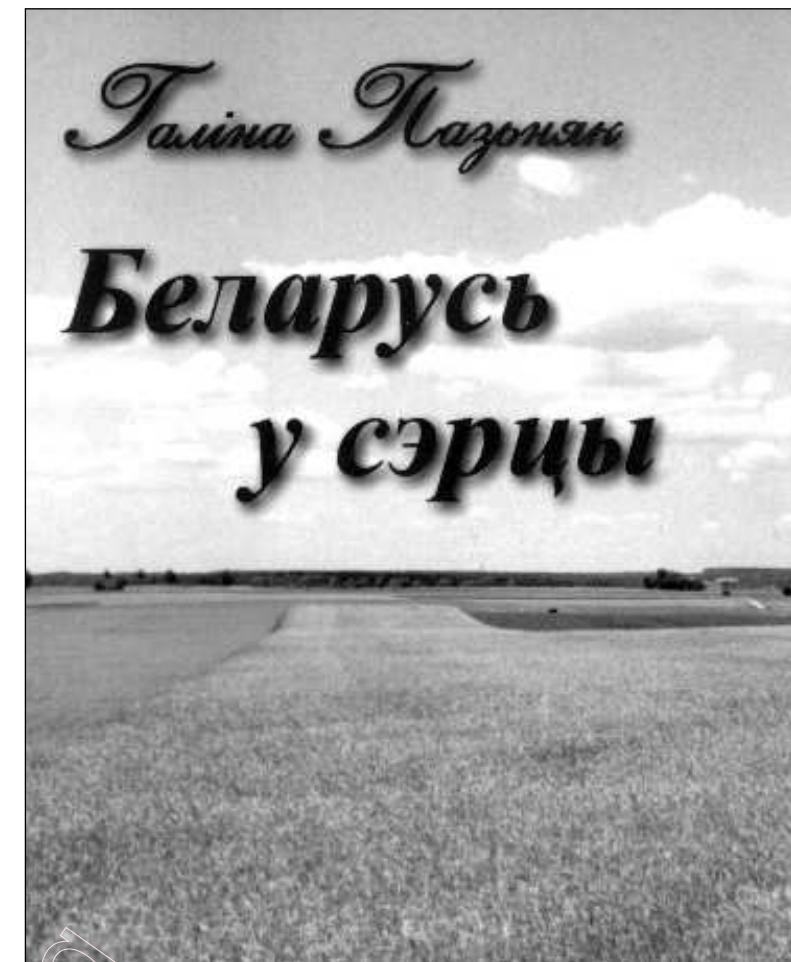
пазіцыйна мемуары пачынаюцца з актыўізациі адраджэнцкага руху і ўдзелу ў ім аўтаркі. Наступная частка — запісы Г.Пазьняк у спамінаў-размоў сябrou Кансерватыўна-Хрысціянскай Партыі—БНФ. Заключэнне — згадкі аўтаркі пра «жыццё пад Саветамі» ды рэцензіі: на згаданую кнігу Сяргея Навумчыка ды літаратурныя тэксты Зянона Пазьняка.

Найбольш прачулыя старонкі кнігі — успаміны пра ўласнае жыццё палітычнай выгнанніцы ў Варшаве (нагадвае па глыбіні перажыванняў ды шматлікасці жыццёвых нягодаў лёсавия сцежкі паваенных паязджанак): без сродкаў і жытля, з непаўнагоддя дачкой, без грамадзянскіх правоў, у няпэўным чаканні (гадамі!) мужа ды кароткім ягонымі прыездамі... У кнізе цытуюцца чатыры лісты-паштоўкі Васіля Быкова да аўтаркі і сям'і Пазьнякоў.

Агульная ідэйная канва кнігі — змаганне за Беларусь з камуністамі, ворагамі-здраднікамі, гэбістамі, апартуністамі і г.д. Даставецца на крытычныя абаранкі многім: і Юрью Хадыку (не гала-

даў падчас аршту, а лекаваўся з перададзенай яму клізмай), і Алею Бяляцкаму (шкадаваў, маўляў, сабраных грошай сям'і арштуванага Сіўчыка), і Генадзю Бураўкіну (які нібыта — па словах Юрася Беленькага — баяўся стварэння другога недзяржаўнага аргамітэта па пахаванні Васіля Быкова), і Алею Пашкевічу (які на пахаванні Народнага пісьменніка не даў слова тому Беленькаму зачытаць спачувальны ліст ад Пазьняка), і на той час тэлевядучай Алене Радкевіч (бо не задала Пазьняку неабходнага пытання), і Васілю Якавенку (бо не захацеў садзіць дрэўцы пад бел-чырвона-белымі сцягамі), і Вячорку з камандай (ён на фотадзымках-ілюстрацыях нават не падпісаны)... Даставецца і чыноўнікам — ад «генсека» Слонімскага міністэрства Радзькова (ён чамусыці ў кнізе называеца Бурачковым...). Выкрайвальніцкі бізун аўтаркі не абмінуў нават і зніклых-загінульных палітыкаў: і Юрия Захаранку (за збіцце мітынгаўшчыкаў пад бел-чырвона-белымі сцягамі, з ледзь не БЭТЭшным вердыктам «лічыцца, што ён не жыве» (с.103), і «здольнасць [Віктара] Ганчара да шулерства» (с. 123).

Сучаснаму чытачу, які прайшоў Акредыцінскія муры ці быў каля іх, асабліва маладафронтавуць, моладзі некаторыя колішнія

клопаты БНФ, апісаныя ў кнізе Г.Пазьняк, могуць падацца ледзь не дзіцячымі: здабыць з барацьбой 200 літраў бензіна, «выбіванне» ў гарыканкамі і Саўміне БНФаўскага офіса на вуліцы Варвашэні, 8 і пад. Як і тое, што летам 1996 года Зянону Пазьняку нават «у Варшаву вяртацца (са

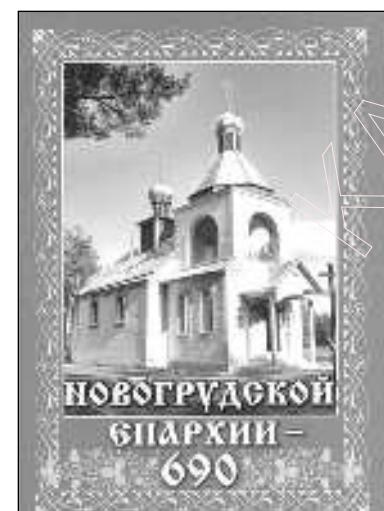
злучаных Штатаў Амерыкі) стала небясьпечна»... А некаторыя старонкі просяць найзацікаўленага працягу — да прыкладу, аповед аб tym, як да Пазьняка пасля збіцця ў Вярхоўным Савеце прыйшоў п'яны Лучанок ды называў Фронтаўскага лідэра геніем за «геніяльны раманс»...

ПАЛІЦА

ХРАМЫ ЕПАРХII Ў АДНОЙ КНІЖЦЫ

Сяргей Чыгрын

У Навагрудскую епархію ўваходзяць дзесяць раёнаў. Гродзеншчыны: Навагрудскі, Лідскі, Слонімскі, Дзятлаўскі, Іўеўскі, Карэліцкі, Ашмянскі, Астравецкі і Смаргонскі. У мінулым годзе Навагрудской епархii споўнілася 690 гадоў. Да гэтай даты ў Слонімскай друкарні выйшла кніга на расійскай мове «Новагрудской епархii — 690».

Выданне складаецца з трох частак: уступнага слова, з апісання ў храмаў епархii, а таксама манастыроў з духоўна-навучальными ўстановамі. Задумка кнігі арыгінальная, ды і сама выданне вельмі неабходнае tym, хто цікавіцца рэлігіяй і нашай гісторыяй. Я ўважліва прачытаў кнігу, якую да выдання багаславіў архіепіскап Гурый. Асабліва яе ўступае слова «Гісторыя Навагрудской епархii». Але дзіўна тое, што ў апошнія гады некаторыя выданні Беларускай праваслаўнай царквы скажаюць беларускую гісторыю і праводзяць тую палітыку да беларускага народа, якую праводзіла Расійская імперыя ў 1722-1917 гадах на тэрыторыі Беларусі. Напрыклад, чытаю ва ўступным слове да гэтай кнігі: «В годы польскага восстанія 1863-1864 годов територыя епархii оказалася ў зоне вооружэнных столкновеній. Православное население в большинстве своём

підтримвало царское правительство. Ведь именно благодаря ему православные белорусы смогли освободиться от многовекового польского ига, стали открыто исповедовать веру отцов и дедов, начали возрождать свои национально-культурные традиции. За твёрдое стояние в вере православной и преданность Царю и Отечеству в 1863 году пострадал от рук повстанцев старшина Озерницкой волости Слонимского уезда Матфей Михайлович Макаревич. Мятежники, не дав даже помолиться перед смертью Богу, казнили Матфея, повесив его на воротах священнической усадьбы, прямо напротив церкви в с.Озерница».

З якога гэта часу паўстанне на Беларусі 1863-1864 гадоў пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага стала польскім? Чытаем Беларускую энцыклапедыю: «Паўстанне 1863-64 гадоў — нацыянальна-вызваленчае пастанне за

аднаўление Рэчы Паспалітай у межах 1722 года...». Рэч Паспалітая — гэта была адна аб'яднаная дзяржава, у склад якой уваходзілі Польшча і Вялікае Княства Літоўскага (Беларусь). Кіраваў паўстаннем Кастусь Каліноўскі — нацыянальны герой Беларусі, якому, дарэчы, спаўняеца 170 гадоў з дня нараджэння. Атрымаўшы вышэйшую адукцыю, Кастусь Каліноўскі вярнуўся на Радзіму і распачаў стварэнне на Гарадзеншчыне рэвалюцыйнай арганізацыі, ездзіў па навакольных вёсках і мястечках, дзе вёў пропаганду сярод сялянаў і агітаваў іх да паўстання. Паводле сваіх ідэйных перакананняў, Каліноўскі быў рэвалюцыйным дээмакратам, выступаў за звяржэнне самадзяржаўя, скасаванне аўшарніцкага землеўладання. Ён лічыў, што толькі шырокі ўдзел у будучым паўстанні сялянства можа забяспечыць перамогу. У гэтым рэчышчы і вяліся Каліноўскім агітацыйнай праца.

Улетку 1862 года Каліноўскі разам з паплечнікамі з Гарадзенскай рэвалюцыйнай арганізацыі Феліксам Ражанскім, Станіславам Сангінам і Валерам Урублеўскім распачаў выпуск «Мужыцкай праўды» — першай у гісторыі газеты на беларускай мове. Усяго выйшла 7 нумароў гэтай газеты. Яна крытыкавала палітыку імперскіх уладаў, тлумачыла сітуацыю ў краіне, крытыкавала царскі маніфест аб скасаванні прыгону, заклікала сялян да змагання. Кожны нумар «Мужыцкай праўды» быў нязменна падпісаны псеўданімам Каліноўскага «Яська-гаспадар з-пад

Вільні». Дык ад якога польскага іга траба было вызывацца беларусам? Калі за гады Расійскай імперыі на Беларусі знішчалася ўсё беларускае, у ссылку ад-праўлялі слынных сыноў нашай Бацькаўшчыны, многіх катавалі, расстрэльвалі, вешалі. І якія, хто мне адкажа, за гады Расійскай імперыі беларусы адрадзілі свае нацыянальна-культурныя традыцыі?.. Смех дыў годзе. Чытаем далей: «пострадал за преданность Царю и Отечеству». За «преданность» чужому цару пацярпел Макарэвіч. Я цікавіўся гэтай асобай. І нават пра Макарэвіча згадваю ў сваёй кнізе «У пошуках слонімскіх скарбай». Аказваецца, і ў XIX стагоддзі сярод беларусаў, як і сёня, быў здраднікі. Адзін з іх — стараста Мацвея Макарэвіча, магіла якога знаходзіцца на Азярніцкіх могілках недалёка ад царквы. Макарэвіч выдаў расійскім войскам некаторых паўстанцаў 1863 года, у тым ліку аднаго з кіраўнікоў паўстання — Карла Масальскага.

Карла Масальскага схапілі, пасадзілі ў клетку і некалькі дзён вазілі па Слоніме, каб запалохаць мясцовых люд. Пасля на Рынчнай плошчы яго павесілі. Паўстанцы забілі Макарэвіча, гэтым самым адпоміціўшы яму. Гродзенскі генерал-губернатар за тое, што ён выдаў паўстанцаў, «узнагародзіў» яго пасмяротна: загадаў пахаваць Макарэвіча каля самай царквы і ўсталяваць надмагільны помнік. Загад губернатара выканалі. Да помніка прыматаўшы дзве шыльды. На адной напісалі: «Замученный польскими мятежнікамі», а на другой змясцілі такі

текст: «Памятник сей сооружён в 1869 г. в назидание потомству по инициативе и на средства Его Высокопревосходительства г. Виленского, Ковенского и Гродненского генерал-губернатора И.С.Каханова при материальном содействии крестьян Чемерской волости».

У 1930-х гадах шыльду з тэкстам «Замученный польскими мятежниками» людзі сарвалі і выкінулі. Да нашых дзён у Азярніцы калі Свята-Мікалаеўскай царквы забераглася магіла здрадніка Макарэвіча і надпіс на помніку на расійскай мове. Але гісторыкаў, болей за тое — вяскоўцаў, яна зусім не цікавіць. Не наш ён гэты?

Найбольш цікавым раздзелам у кнізе з'яўляецца той, дзе падаецца апісанне храмаў Навагрудской епархii. З гэтага раздзела можна даведацца, што існаванне Свята-Троіцкай царквы ў Слоніме адносіцца да XVI стагоддзя, бо тут некалі стаяла драўляная царква Святой Троіцы. Пасля гэтага быў заснаваны архітэктурны комплекс з царквой, келіямі, купеллю і манастырскімі пабудовамі. Царква была пабудавана ў 1722 годзе на месцы старой деревянай царквы, якая была падпалена падчас польскага восстанія 1863-64 гадоў. Царква была пабудавана ў стылі барока і ўвянчана пакатым купалам.

Спаса-Праабражэнскі сабор, які наноў пабудаваў айцец Віктар, у 1963 годзе быў узарваны і цалкам разбураны. У Клепачах храм быў пабудаваны ў 1865 годзе з дрэва ў выглядзе крыжка. Але падчас Другой сусветнай вайны быў будынак трапіў бомба. Гэта было ў 1944 годзе. Храм у Клепачах быў адноўлены і асвячаны. І такі апісанні ў кнізе даюцца кожнай праваслаўнай святыні Слонімшчыны і святыні іншых раёнаў, якія ўваходзяць у Навагрудскую епархii.

ЗАПІСЫ

ЖЫЩЁ ЯК ЁСЦЬ

Язэп ПАЛУБЯТКА

**У апошнія дваццаць гадоў
мне давялося шмат паездзіць
па абшарах Беларусі. Мець
стасункі са знакамітасцямі,
а яшчэ больш — з простымі
людзьмі. Што занатавана
тут — адбылося на самой
справе. Сістэматаизаваць яго
не ўяўляеца магчымым, ды і
няма сэнсу рабіць тое, бо гэта
— жыщё. Жыщё, як яно
ёсць.**

**Пацярпелы
за актыўнасць**

У вёску да бацькоў прыязджаюць дачка з мужам і дванаццацігадовая ўнучка. Іх радасна сустракае пяцігадовая пляменніца. Дарослу ўнучку здзіўляе адна акалічнасць. Прыгожы певень сядзіць у драцянай клетцы. Непадалёку ходзяць куры.

— За што яго так баба пакараля? — жахнулася маладзіца.

Пляменніца тлумачыць гэта наступным чынам:

— За сексуальную актыўнасць.

Унучка недаўменна круціць галаву. Пяцігадовае дзіцяня пачынае ўдакладняць ёй:

— Куры лішне топча. Ранкам топча, днём тапча і вечарам спакою ім не дае. Баба не задаволена.

На што дванаццацігадовая дзяўчынка выказалаася так:

— А што тут такога. Можна падумаць, што куры з-за гэтага паскардзіліся гаспадыні. Ну і баба. Калі сама старая, дык навошта перашкаджаць жыць іншым?..

**Якія нумары, такая і
язда**

Ездзем маршрутка ў Мінск па Брэсцкай шашы. На першым светлафоры ў сталіцы бусік падразае новенькі бліскучы «Форд». Вадзіцель маршруткі робіць неймаверны манеўр, каб пазбегнучь сутыкнення. Адзін з пасажыраў з заіздрасцю заўважае:

— З такім нумарам інакш ездзіць нельга.

Гляжу. Прама пад нумарам аўтамабіля надпіс: «Наш прэзідэнт — Лукашэнка».

Мне ехаць трэба

Маладэчна. Ранак. Чыгуначны вакзал. Вось-вось павінен адышці дызель на Ліду. На пероне некалькі дзесяткаў чалавек. Падыходзіць цыгнік. У наш вагон сядзе шэсць пасажыраў: маладая пара з маленькім дзіцём, мужчына з кабетай ды я. Нечакана да вагона падбягае старэнская кабета не менш як сямідзесяцігадовага ўзросту з клумкам на плячах і вялізнымі торбамі ў руках. Адразу мкне да дзвярэй, распіхвае ўсіх, перапуджанае дзіцё заходзіцца плачам. Мужчына пачынае сарамаціць жанчыну.

— Куды прэш. Хопіць месцаўсім.

Тая толькі і сказала:

— Слухаць я цябе яшчэ буду.

Мне ехаць трэба.

Аматар піва

Мінск. Восень 1996 года. Рэферэндум. Змена Канстытуцыі. Апазіцыя, як можа, аказвае супрапоціў. Удзельнічаю. Ад помніка Максіма Багдановіча ля Беларускага тэатра оперы і балета пасля мітынгу ідзём на Нямігу. На супрацьлеглым баку вуліцы, прыкрываючы Палац спорту, дзе павінен адбыцца Усебеларускі сход, які дае згоду на змену Канстытуцыі, шчыльныя шэрагі аманаўціў. Пад нашімі і гомані па мосце ўнакірунку Палацу імкнуть «Ікарусы» з так званымі народнымі прадстаўнікамі. Акцыя закончылася і час разыходзіцца ды раз'яджацца. Пайшлі чуткі пра затрыманых. У падобных мерапрыемствах удзельнічаю не ўпершыню і ведаю, як трэба «рабіць ногі». Калі толькі пачынаюцца зачыніцца дзвёры ў электрычкы, што ідзе на Баранавічы, ускокваю ў вагон. Людзей шмат. Еду спакойна. Знікаю з вакзала ў Баранавічах. Даследую «камкі» ды купляю пляшку тутэйшага піва і зноў жа такім чынам сяджу на дызель, што ідзе на Гродна. Пасажыраў мала. На прыпынку Баранавічы-Цэнтральная ў вагон заходзіць мужчына гадоў трыццаці, картотка паstryкана. Нягледзічы на тое, што ў вагоне шмат свабодных месцаў, ён сяде насупраць мяне. Стомлены падзеямі апошніх дзён, не маю ніякага жадання распачынаць гутарку. Субяднік мой трапіўся гаваркі. Распачаў маналог аб тым, што ён аматар піва ды збірае піўныя этикеткі. Я таксама займаюся гэтаю справаю, маю добрыя альбомы... Аб усім тым я распавядаў шыры і падрабязна.

На станцыі «Ваўкаўскі горад» мой субяднік паспяшаў на выхад і папрасіў маю пустую пляшку з тae нагоды, што такой этикеткі ён не мае ў калекцыі. Хочаш — бяры. Толькі якім чынам гэты чалавек узяў бутэльку мяне здзіўіла яшчэ болей. Двумя пальцамі за рыльца. Кім працуе мой субяднік, мне стала адразу зрозумела, але толькі як ён вылічыў, што я буду ехаць гэтым цыгніком, застаецца для мяне загадкаю, бо я да самага апошняга моман-

ту сам не вырашыў, чым буде вяртацца дамоў. Ён так і вынес гэту пляшку з вагона на перон, дзе яго супрацоўнік мясцовага аддзела камітэта дзяржбяспекі. А калі яны сядалі ў легкавік, у мене ўзнікла плячуа жаданне дагнаць іх і на тae пляшцы аставіць як мага больш сваіх адпечаткаў пальцаў. Для гісторыі.

Забыўлівасць

Гэты эпізод датычыць толькі мяне, але ў свой час ён мяне крануў за душу так, што пачуццё непрыемнасці за самога сябе, у першую чаргу, не пакідае і цяпер.

1994 год. Вось-вось пачнеша выбарчая кампанія. Станіслаў Шушкевіч пазбаўлены пасады старшыні Вярхоўнага Савета, аўтадзе гарады Гродзенскай вобласці. Арганізуючы супрэччу з насељніцтвам у Мастах. Тады ўсё яшчэ неймаверна проста. Звяртаюся да старшыні райвыканкама Аляксандра Алалоніка, і пытанне вырашаецца за адну хвіліну. Для супрэччы прадстаўліяеца вялікая зала раённага Дома культуры, і прычым без аплаты. На супрэччу прыйшло шмат людзей, яны стаяць ў праходах і нават у холе. Болей як дзве гадзіны Станіслаў Станіславаўч трymаў справа за дзверы на звал Савецкага Саюза, за скрадзеныя «цвікі», распавядаў сваё бачанне эканамічнай і палітычнай сітуацыі ў краіне. Паколькі я быў вядучым, то часта даводзілася супактываць сваіх землякоў, якія ў дэмакратычным парыве дамагаліся ад экспаршыні ВС пакаяння. Затым я запрасіў Станіслава Станіслававіча з яго камандай, старшыню райвыканкама, мясцовых актыўвістаў да сябе на вячэр. Яна цягнулася ўдвая даўжэй, чым супрэчча з грамадскасцю. Шчырая гутарка, гучныя тосты, у тым ліку за гаспадары, што зладзіла шыкоўную вячэрну, і за гаспадара. Гэтым было і развітанне.

Праз дзень адбываецца паседжанне ініцыятыўнай групы па вылучэнні Станіслава Шушкевіча кандыдатам у прэзідэнты РБ. І тут выдаўся выпадак, калі я ў холе супрэччу са Станіславам Станіслававічам адзін на адзін. Болей нікога не было. Павітаўся. Толькі адказу ніякага не атрымаў. Шушкевіч прайшоў міма з выглядам, што бачыць мяне ўпершыню...

«У нас усё чесна»

1994 год. Першы тур прэзідэнцкіх выбараў. Я ў камандзе Станіслава Шушкевіча, і нават яго давераная асона. Адказваю за арганізацыю назірання ў чатырох раёнах. Мне з Мінска камандзіравана машына. Разыграюся паміж Слонімам, Зэльваю, Мастамі і Шчучынам. Някепска арганізавана праца ў Мастах. Тут свае людзі ў раённай выбарчай камісіі, участковых, паўсюду паставлены назіральнікі. Большую ўвагу звяртаю на іншыя застасці для мяне загадкаю, бо я да самага апошняга моман-

тваў, і тут мне сябра раённай камісіі кажа, што на закрытым выбарчым участку ў бальніцы зніклі 100 бюлётнікі. Звязаюся са старшынёй раённай камісіі, абмяркоўваю сітуацыю. Выбіце адно: трэба закрываць выбарчы участак. Гэты спрабаваць заняліся сябры раённай выбарчай камісіі, у тым ліку і наш прадстаўнік. Праз чатыры гадзіны вяртаюся са Шчучынскага раёна і цікаўлююся гэтым пытаннем. Сапраўды, дакументальна запратакаліравана, што ў сувязі з пэўнымі пашырэннямі вынікаў галасавання на тым участку не браць да ўвагі. Старшыня камісіі, намеснік старшыні райсавета, шчыры прыхільнік усяго беларускага, кліча мяне ў буфет падсілкавацца. Стомлены шматлікімі пераездамі, не адмаўляюся. Пры амаль поўнай адсутнасці прадуктаў у той час у крамах там — багатыя выбар спажывы: ікра, балыкі, чырвоная рыба ды шмат чаго такога, што слінай можна захлынуша. Вядома, мне, як «пакутніку за справядлівія выбары», усё дарэмна і колькі зможаш з'есці. Старшыня раённай камісіі пачіва і надлівае канькі і пры гэтым не прымае ніякіх пярэчанняў: «Дзеля апетыту. Сілкуйся!», а сам упэўнена сцвярджае:

— У нас усё чесна. Сам бачыши. Дэмакратычна і чесна.

На сваім апошнім паседжанні па падвядзенні вынікаў галасавання раённай выбарчай камісіі пацвердзіла факт, што вынікі галасавання на закрытым выбарчым участку не ўносяцца ў агульны пратакол.

Толькі праз пяць гадоў мне дадзялося пабачыць адзін дакумент, які яскрава сведчыў аб тым, што вынікі галасавання на закрытым выбарчым ўсё ж быўлі ўнесены ў агульны пратакол. Якім чынам здарылася гэта, ніхто з былых сябраў раённай выбарчай камісіі патлумачыць не мог. Яны прымалі і галасавалі за іншы дакумент.

**Пераймальнікі
шклоўскага вопыту
замоўкі**

Напачатку дзесяцінётых гадоў мінулага стагоддзя на абшарах яшчэ тады існага СССР прыйшла чутка аб новым метадзе вядзення сельскай гаспадаркі ў саўгасе «Гарадзец» Шклоўскага раёна Магілёўскай вобласці. Згодна інфармацыі, якую спецыялісты пачалі пададзіць, вынікі галасавання на закрытым выбарчым участку не ўнесены ў агульны пратакол. Праўда, як называўся той метад, пэўна, цяпер не памятае ніхто. Упраўленне сельскай гаспадаркі Мастоўскага раёна ў спешным парадку арганізуе дэлегацыю ў далёкі Шклоў дзеля таго, каб пераняць перадавы вопыт. Дэлегацыя складаецца не менш як з дзесяці чалавек. Вядомыя спецыялісты раённага ўпраўлення і сельгаспадарак раёна памкнулі навучацца. Папярэдне адправілі тэлеграму, каб іх сустрэлі, аднак дабірацца да галоўнай сядзібы саўгаса давялося грамадскім транспартам. Першае, чым быўлі здзіўленыя пераймальнікі вопыту, гэта канторскім дэзвінціўствам паўтараеца.

Праз гадзіну цягнік пайшоў. Аднак сябры гучна выкryвали адзін аднаму свае пагрозы, а меншы падскокваў да свайго сябра, наносіў некалькі ўдаруў у твар ды вяртаўся на сваю лаўку. На білжэйшай станцыі Скрыбаўцы яны сыйшлі, але праз розныя дзвёры. Назаўтра я вяртаўся з Ліды першым дызелем. Выйшла так, што ўчарашнія байчакі селі ў Скрыбаўцах у мой вагон. Яны селі побач і распачалі аб нечым ціхую гутарку, якая зусім не датычыла ўчарашніага дня. І толькі запудраны нос вышэйшага напамінаў мне пра іх учарашнюю непрымірмую валтузню...

доўжылася яна не менш як дзве гадзіны. Уесь гэты час з-за дзвярэй даносіліся выкryki. На гасцей ніхто не звярнуў увагі, і некаторыя па ўласнай ініцыятыве распачалі вывучаць «перарадавы вопыт», не адпачыўшы з далёкай дарогі. Калі зазірнулі ў бухгалтэрью, то іх здзіўленню не было мяжы. «Перадавікі» рабілі баланс на звычайных арыфметрах, пра якія мастоўскія бухгалтары забыліся дзесяць гадоў назад, і ўесь гэты час фінансавыя дакументы апрацоўвалі на камп'ютарах. Далей давялося сустрэць і іншыя прыклады перадавога вопыту. Пасля таго, як скончылася нарада, кіраўнік гаспадаркі паспешна з'ехаў па справах, а свае напрацоўкі мастаўчанам паказалі саўгасныя спецыялісты.

Паследнія скончыліся нічым. Госці перадумалі пераймаць падобнае наватарства, паколькі пераймаць не было чаго.

Толькі справа не ў тым. На пачатку ўдзельнікі дэлегацыі распавядалі з гумарам аб сваёй падэдцы. Старшыня раённай камісіі пачіва і надлівае канькі і пры гэтым не прымае ніякіх пярэчанняў: «Дзеля апетыту. Сілкуйся!», а сам упэўнена сцвярджае:

**Моцнае, але дзіўнае
сяброўства**

Еду з Мастоў у Ліду. На прыпынку Бабры сядзяюць у вагоне троі рабочыя мясцовага рамонтнага завода. Два з іх на добрым падпітку. На станцыі Ражанка дызель з-за рамонту калія затрымліваецца на добрую гадзіну. Стайдам, чакаем, калі семафор дасці «дабро» на паездку далей. Праз лаўку падпіткі мужчыны, якім не болей за трыццаць гадоў, то аб нечым горача спрачаюцца, то абдымоўца. Пасажыраў няшмат, і ніхто на іх не звяртае ўвагі. Тут невысокі мужчына нечакана кажа свайму прыяцелю:

23 (15)**СУСВЕТ**► **ЛІТСУСЕДЗІ**

КНІГІ УКРАІНЫ Ў МІНСКУ

У юбілейнай XV Мінскай міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы прынялі ўдзел больш за 600 прадстаўнікоў з 20-ці краін свету. На Нацыянальным стэндзе Украіны 7 лютага адбыўся Дзень украінскай кнігі. Стэнд прадставіў звыш 450 кніг 120 выдавецтваў-удзельнікаў. Дзень украінскай кнігі сабраў значную колькасць удзельнікаў і наведальнікаў выставы.

Ва ўрачыстай частцы праграмы кіраунік украінскай афіцыйнай дэлегацыі першы намеснік старшыні Дзяржтэлерады Анатоль Мурахоўскі прывітаў арганізатораў і ўдзельнікаў кніжнага форума і запрасіў выдавецтвія арганізацій іншых краін да ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва з Украінай.

Свае прывітанні выказалі Амбасадор Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Ігар Ліхавы ды іншыя афіцыйныя асобы.

Узвесе наведальнікаў былі прапанаваныя лепшыя ўзоры друкаванай прадукцыі дзяржаўных («Лібідь», «Мистецтво», «Веселка», «Техніка», інш.) і недзяржаўных («Факт», «Фолфо», «Грані-Т», «Кальварія», «Місто» і інш.) выдавецтваў.

Тамы мастацкай, даведковай, навукова-папулярнай, дзіцячай літаратуры, твораў класікаў і сучасных аўтараў, выданнія на мовах нацыянальных меншасцяў экспанаваліся на стэндзе «Кнігі Украіны».

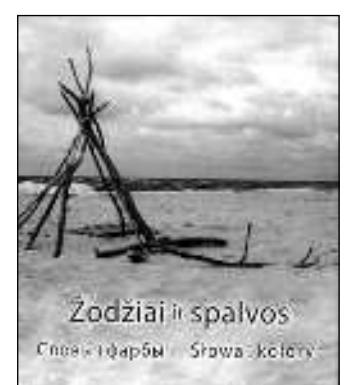
СЛОВЫ І ФАРБЫ

21 лютага ў Вільні адбылася прэзентацыя беларуска-літоўска-польскага альманаху паэзіі і жывапісу — мастацкага падрахавання восеніскага Нідскага пленэру.

Пленэр адбыўся 8-13 вясны ў Доме творчасці пісьменнікаў «Urbo kalnas» на Куршскай касе з падтрымкай Міністэрства замежных спраў Літвы. У форуме бралі ўдзел троццаць беларускіх, літоўскіх і польскіх паэтав і мастакоў. «Заданне было простое: на працягу тыдня пе-рекласці вершы (на пяць) усіх прысутных паэтав на дзве мовы, — адзначыў старшыня Саюза літоўскіх пісьменнікаў Ёнас Ліняўскас. — Усё распачалася з паэтычнай вечарыны-знаёмства, а тады высветлілася, што вершы пішуць і мастакі, у той час як паэты ўмеець і хочуць маляваць. І закіпела работа, і творчыя майстэрні запрацавалі ад ранку і да ночы...».

Паэтычнае «тройнікса» — альманах «Словы і фарбы» — пленэр праведзенага Нідскага пленэру. Сучасная беларуская паэзія ў архітэктуре і ў перакладах на літоўскую і польскую прадстаўленая ў альманаху вершамі Алега Аблажэя, Уладзіміра Някляева, Алеся Пашкевіча, Барыса Пятровіча і Таццяны Сапач. Сучаснае беларускае мастацтва презентавана ў альманаху карцінамі Генадзя Драздова, Аляксея Марачкіна, Рыгора Сітніцы і Кацярыны Сумаравай.

Ул. інф.

КАЗАХСКІ ПІСЬМЕННІК СТАЙ РАСІЙСКІМ АКАДЭМІКАМ

**Акадэмія расійскай
літаратуры, ганаровым
прэзідэнтам якой з'яўляецца
Сяргей Міхалкоў, прыняла
у свае шэрагі казахскага
пісьменніка Сабіта Дасанава.**

«Дасанаў, магчыма, самы таленавіты казахскі пісьменнік сёня, у ім адчуваецца ўплыў Талстога і Дастаеўскага. Яго раман «ХХ стагоддзе» — гэта «энцыклапедыя казахскага жыцця», актуальны і высокамастацкі твор, напоўнены казахскімі легендамі, казкамі, прыавесцімі», — адзначыў заснавальнік Акадэміі пісьменнік Уладзімір Мірней. Ён распавёў, што гэтае аб'яднанне было створана ў 2006 годзе з мэтай «стварыць клуб высокаталенавітых людзей і

фармаваць грамадскую думку ў галіне літаратуры». Сярод чальцоў Акадэміі — пісьменнік і рэдактар «Літаратурнай газеты» Юрый Палякоў, пісьменнік і журнالіст Алена Чарнікова, іншыя вядомыя літаратары.

Сабіт Дасанава нарадзіўся 12 студзеня 1940 года. Ён аўтар некалькіх дзесяткаў мастацкіх твораў, сярод якіх раманы «Горная дорога», «Другое жыццё», аповесць «Белая аруана» (выдадзеныя асобнымі кнігамі ў Маскве ў 80-90-х гадах і перакладзеныя на мовы народаў блізкага і далёкага замежжа). Раман-дылогія «ХХ стагоддзе» выйшаў у 1998 годзе ў выдавецтве «Санат» на казахскай мове і пазней быў апубліканы на расійскай. С.Дасанав з'яўляецца лаўрэатам Міжнароднай прэміі імя Міхаіла Шолахава.

ПАВАРОТ КЛЮЧА

**Сярод кніг, вылучаных у
гэтым годзе на атрыманне
Нацыянальнай Шаўчэнкаўскай
преміі, ёсьць і нечаканыя. Такія,
як раман Васіля Шкляра «Ключ».**

Нечаканасць — у тым, што галоўнай прэміяй Украіны ўганаюцца «высокая» літаратура, а «Ключ», па ўсіх прыкметах, прадукт нібыта літаратуры масавай...

Нацыянальная прэмія імя Тараса Шаўчэнкі — найвышэйшая ўзнагарода Украіны. Ёй адзначаюцца найлепшыя творы ў галіне літаратуры. Суседняя дзяржава, у адрозненне ад Беларусі, шчодра адзначае дасягненні сваіх аўтараў — не зважаючи на лаяльнасць да сябе апошніх. Камітэт па прысуджэнні Нацыянальных прэмій Украіны ўзначальвае вядомы пісьменнік і грамадскі дзеяч Раман Лубкіўскі.

Кніга В.Шкляра адносіцца да тых, якія могуць быць не толькі «патрэбнымі», але і проста цікавымі. Акрамя «Ключа», у тройцы намінатаў на вышэйшую дзяржаўную прэмію Украіны — «Рэкорд» Андрушовіча і «Палявыя даследаванні ўкраінскага сэксу» Забужка. Дарэчы, інсцэнізацыя гэтага рамана (монаспектакль актрысы Галіны Страфанавай) таксама, хоць і не без скандалу, вылучаная на згаданую прэмію.

Але менавіта «нібыта», бо гэта інтэлектуальнае чытванне. У кнізе ёсьць адкрытасць розным чытацкамі густам. Васіль Шкляр здолеў напісаць «Ключ» так, што кніга адноўлівала добра ўспрымаецца і пэтэвушнікам, які нічога, акрамя дэтэктываў, не чытае, і філосафам, спакушаным важнымі ісцінамі.

Кніга В.Шкляра адносіцца да тых, якія могуць быць не толькі «патрэбнымі», але і проста цікавымі. Акрамя «Ключа», у тройцы намінатаў на вышэйшую дзяржаўную прэмію Украіны — «Рэкорд» Андрушовіча і «Палявыя даследаванні ўкраінскага сэксу» Забужка. Дарэчы, інсцэнізацыя гэтага рамана (монаспектакль актрысы Галіны Страфанавай) таксама, хоць і не без скандалу, вылучаная на згаданую прэмію.

ВЕРШЫ ДЛЯ АПТЫМІСТАЎ

**У «Булгакаўскім доме»
адбылася творчая сустрэча
з Рымай Казаковай
— першым сакратаром
Саюза пісьменнікаў Масквы
па пасадзе і паэткай па
прызвінні.**

Вядомая паэтка сядзела за столам з кветкамі, па-майстэрску ўпітываючы ў раблікі цытаты са сваіх і чужых вершаў, з гумарам адказвала на пытанні. А пытанні было шмат: пра сучасную паэзію і паэтаў, пра знаёмствы мінулыя і цяперашнія, пра прыхильнасці, хваляванні і пачуцці.

Кампазітар Аляксей Каралін выконваў песні на слова Рымы Казаковай. Прагучала «Песенька пра ветразі» (хто глядзеў фільм «Новыя прыгоды капітана Брунгеля», той павінен успомніць), песні пра кахранне.

Рыма Казакова призналася, што песня адыгрывае вялікую ролю ў яе жыцці, да ўсяго гэта — вельмі дэмакратычны від мастацтва.

Паэтэса выказала інаконт мыльных опер (аказваеща, добрыя тлессерыялы яна любіць), і наконт прозы (ципер перачытвае Дастаеўскага). Гаварылі пра Высоцкага (у звязку з юбілеем), але не як пра паэта і кінаакцёра, а як пра «партызана перабудовы», усенароднага ўлюблёнца і непаўторнага з'яўлю нашага жыцця. Гаварылі пра выхаваўчую функцыю паэта; аб tym, што літаратараў расійская дзяржава не хоча заўважаць, хоць часам і падпускае да сабе... Канстатавалі, што ўсюды перамагае папса, а без паэтаў умеюць абыходзіцца і падчас святкавання маскоўскіх Дзён горада, і нават

падчас літаратурных урачыстасцяў. Так, на вечарыне ў Вялікім тэатры, прысвечаным 100-годдзю з дня нараджэння М. Шолахава, пісьменнік, аказваецца, не быў...

Р. Казакова призналася, што найперш яна — не пісьменнік, а чытач. І заклікала любіць вершы: «Яны вам дапамогуць! Вершы робяць чалавека аптымістам! Некаторыя з іх далі мне дыханне даўжынёю ў цэлае жыццё...»

Паэтэса пацвердзіла сваю любоў да паэтаў старэшага пакалення. Напрыканцы яна прачытала чатырохрадкоўе: «Душа, как птица раненая, скорчилася,/ Обязанная каждому и всем./ Приходит слава, а здоровье кончилось...»

Авацыі гучалі ў сценах «Булгакаўскага дома», букетаў становілася ўсё больш, а чарга па аўтографы не сканчалася паўгадзіны...

БАРЫС ЗАБОРАЎ — У ГАЛЕРЭІ «УФІЦЫ»

**Усясветнавядомая
мастацкая галерэя «Уфіцы»
у Фларэнцыі набыла карціну
мастака беларускага
паходжання Барыса
Заборава «Аўтапартрэт
з мадэллю».**

Мастацкія творы Б.Заборава захоўваюцца таксама ў аўстрыйскай галерэі «Альбэрціна», фундаціі сучаснага мастацтва Нікнай Нармандзі, гарадскім музеем нямецкага Дармштадту, Трэццякоўскай галерэі і музеі А.Пушкіна ў Маскве, Нацыянальным мастацкім музеем ў Мінску.

Барыс Заборава нарадзіўся ў 1935 годзе ў Мінску ў сям'і мастака віцебскай школы Абрама Заборава. Займаўся кніжнай графікай, тэатральнымі дэкарацыямі. Чытчам-кніжнікам вядомы як таленавіты і непаўторны ілюстратор некаторых беларускамоўных кніг, у тым ліку — і «Дня паэзіі». У 1981 годзе ён эміграваў у Парыж.

Творы Барыса Заборава часта выстаўляюцца на міжнародных аўкцыёнах. Паводле экспертаў, іх кошт складае ў сярэднім некалькі дзесяткаў тысяч ёура. У Беларусі ж трох гады таму ніхто не захачаў набываць ягоны мадэлонават за 900 доляраў.

Матэрыялы старонкі падрыхтаваны паводле InoSMI.Ru, www.golos.com, Dni.ru, RIA 'Новости', прэс-службы Дзяржтэлерады Украіны, LG і Радыё Свабода

ЛІТКАКТЭЙЛЬ

► ПАМЯЦЬ

У ВЯНОК ЯЎГЕНІІ МАЛЬЧЭУСКАЙ

Вядомую віцебскую паэтку і журналістку Яўгенію Мальчэускую знайшлі ва ўласнай кватэры па праспекце Чарняхоўскага з прыкметамі гвалтоўных траўмаў, якія прывялі да смяротнага выніку (памерла 18 студзеня 2008 г.).

Пракуратурай Першамайскага раёна Віцебска распачатая крымінальная справа.

Падчас стварэння новага Саюза пісьменнікаў, нягледзячы на ціск, паэтэса засталася, як яна казала, у «родным купалаўскім Саюзе».

«Усё, як ёсць, само жыццё»

Раптоўна абарвалася жыццё віцебской паэтэсы Яўгеніі Мальчэускай. Прыйкрая звестка болем адазвалася ў сэрцах яе блізкіх, сяброў, прыхільнікаў творчасці.

Яўгенія Еўдакімаўна нарадзілася ў 1949 годзе ў в. Замошча Чашніцкага раёна. Па сканчэнні школы вучылася ў Бабруйскім тэхнікуме гумавай прамысловасці, але, як хутка высветлілася, мела зусім іншое пакліканне.

Яе вабіла стыхія роднага слова, якое яна вельмі добра адчувала, што і прывяло дзячынну на філалагічны факультэт БДУ. Затым была праца ў школе — у Чэрвеньскім раёне, у Талачыне, у Віцебску. Працавала Яўгенія і журналістам — у газетах «Віцебскі рабочы», «Выбар», «Беларуская ніва».

Першыя вершы надрукавала ў 1965 годзе, шмат публіковалася ў калектыўных зборніках: «Вёсны», «Нашчадкі», «Люблю будзённы дзень», «Дзень добры, мама», у альманаху «Дзень паэзіі». У 1989 годзе выдала кнігу паэзіі «Залежнасць» — на жаль, адзіную...

У паэзіі яна заўжды была перакананай, па-грамадзянску дакладна, акрэсленай асобай, што найбольш выявілася ў час станаўлення незалежнасці Беларусі. Слова яе было нязмушаным,

поўным адценняў, інтанацый адметных віцебскіх гаворак.

Скончыўся жыццё шлях паэткі. Але духоўны свет, увасоблены ўе вершах, у яе паэтычных радках, заўсёды будзе з намі.

Сябры Віцебскага абласнога аддзялення СБП

Яўгенія Мальчэуская

З КНІГІ «ЗАЛЕЖНАСЦЬ»

* * *

*Nішто ў жыцці невыпадкова:
Усё гэтак і павінна быць –
Яичэ не сказанае слова
У душы даверліва гучыць.*

*Яичэ не знойдзеная песня
Напамінае аб сабе.
Іраўчукамі напрадвесні
Спявает гучна-гучна снег.*

*Nішто ў жыцці невыпадкова:
Ні пачуццё, ні адкрыццё.
Мая свяічэнная аснова –
Усё, як ёсць, само жыццё.*

* * *

*Проста так, без усякай прычыны.
Ці сваю уявіўши бяду.
Я да могілак ціхіх іду
За труной незнаймай жанчыны.*

*Як аснова жыцця і выток, –
Дня прыціхлага горкая стома.
Дамавіна ад роднага дома
Праплыла праз уесь гарадок.*

*А за ёю — і ўнукі, і дзеци.
І сяброўкі ад вуліц усіх...
Сцепанулася думкай на міг:
Мне ж таксама настане памерці...*

*Мне ж таксама настане пары.
Час праб'е ў адзінокае ранне...
Хто засведчыць маё існаванне
Ці хаяць б правядзе з двара?*

24 (16)

дзяў, зусім не абавязкова лёг у аснову першай беларускай версіі, верагодна такіх пераказванняў было больш, толькі не ўсе яны захаваліся».

Старабеларускі пераклад аповесці аб Трыстане і Изольдзе, гэтак жа як і іншыя сведчанні глубокай гісторыі (Біблія Скарыны, «Песня пра зубра» Гусоўскага, творы Полацкага і Буднага), «надае нам пачуццё гонару і глубокую ўпэўненасць, што нашае месца сярод народаў Еўропы, у цывілізаціі, якая дзеае прастору для свабоды асобы і творчасці».

Наклад кнігі ўжо перавезены ў Беларусь. Кніга будзе перададзеная ў буйныя бібліятэкі, а таксама наукоўскимі працаўнікамі, якія займаюцца тэмай вывучэння эпасу. На жаль, кніга выдадзеная невялікім накладам.

Н.К.

► КНІГАЗБОР

У ПОЛЬШЧЫ ВЫДАДЗЕНЫ «БЕЛАРУСКІ ТРЫШЧАН»

У Польшчы выйшаў «Беларускі Трышчан». Кніга мае густоўна ўпрыгожаную цвёрдую вокладку і высокаякасныя каляровыя фотаілюстрацыі.

Факсімільнае выданне з фотадздымкамі арыгінальных старонак, транслітарацыяй і перакладам на сучасную беларускую мову з'явілася ў свет з дапамогай былога амбасадара Польшчы ў Беларусі Марыюша Машкевіча і лідара ствараемага руху «За свабоду» Аляксандра

Мілінкевіча. У падрыхтоўцы кнігі да друку прымалі ўдзел беларускія даследнікі Алеся Бразгуну і Надзея Стравойтова.

У прадмове да выдання А.Мілінкевіч адзначыў: «Беларускі «Трышчан» — гэта сведчанне нашых глубокіх сувязяў з заходнім, еўрапейскім і хрысціянскім традыцый. Легенда або міф пра цара Трыстана з'явіўся ў VII–VIII стст. на брытанскіх выспах, і апавяды аб ім больш тысячы гадоў хадзілі па ўсёй Еўропе ў вуснай і пісьмовай формах. Рукапіс, які з'явіўся на пераломе XVI і XVII стагод-

Варта адзначыць, што апошнім часам Беларусь захлінула хвала палітычных успамінаў пра эпоху 90-ых. Кожны грамадскі дзеяч імкнецца засведчыць сваю выключочную ролю ў становленні беларускай незалежнасці. Паспелі выдаць свае мемуары быўшыя кіраўнікі Вярхоўнага Савета Мікалай Дзямінцей, Станіслаў Шушкевіч і Мечыслаў Грыб, экс-міністр замежных спраў Пётр Краўчанка, міністр унутраных спраў Уладзімір Ягораў, актыўсты БНФ Сяргей Навумчык і Галіна Пазняк.

Станоўчая ролі палітычных успамінаў у тым, што яны набліжаюць Беларусь да сусветнай практыкі: пакіраваў сам — адыдзі і раскажы, як гэта рабіць іншым.

Паводле UFF-by.org

МЕМУАРЫ АД КЕБІЧА

Вячаслаў Кебіч — былы прэм'ер-міністр Беларусі (1990–1994) — выдаў кнігу ўспамінаў «Спакушэнне ўладай».

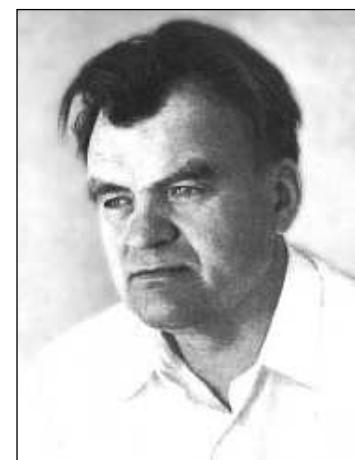

У «БЕЛАРУСКІМ КНІГАЗБОРЫ» — КНІГА АЛЯКСЕЯ КАРПЮКА

Выбраныя творы / Аляксей Карпюк; Укладанне, прадмова, каментары А. Фядута. Мінск, 2007. — 600 с. («Беларускі кнігазбор»: Серыя 1. Мастацкая літаратура).

У кнігу ўвайшлі аповесці «Данута» і «Развітанне з іллюзіямі», драма «Канец свету».

У «Публіцыстычы» — выступ на V з'ездзе Саюза пісьменнікаў у Мінску і «Перэпетыя пошукаў».

У зборніку змешчаныя лісты А.Карпюка да Янкі Брыля, Міхася Забэйды-Суміцкага, Максіма Танка, Васіля Быкаўа, Пятра Машэрава, Міхаіла Гарбачова ды інш.

Своеасаблівы дадатак да кнігі — успаміны пра аўтара Вольгі Іпатавай, Ніны Ляшчонак, фрагменты з успамінаў Барыса Клейна і Васіля Быкаўа.

«Кнігазбораўскія» выданні можна набыць у дзяржаўных кнігарнях і ў прыватных распавядальніках.

► АКЦЫЯ

«БУДЗЬМА РАЗАМ!»

Грамадскае аб'яднанне «Саюз беларускіх пісьменнікаў» распачынае акцыю «Будзьма разам!» і запрашае да супрацы ўсе зацікаўленыя культурніцкія арганізацыі, аб'яднанні, установы, гурткі. Мэта акцыі — выяўленне ў рэгіёнах краіны маладых талентаў, творчая, інтэлектуальная, маральна ды арганізацыйная дапамога ім.

Мы заклікаем адгукнуцца кіраўнікоў літаратурных аб'яднанняў універсітэтаў, гімназій і школ усіх рэгіёнаў Беларусі, а таксама маладых пачаткоўцаў. Да сябе свае каардынаты, творы, працаваныя, пытанні і просьбы на адрес: 220012, Мінск, завулак Інструментальны, д.6, пак. 214.

Пасля агульнарэспубліканскага маніторынгу вас чакаюць майстэркласы вядомых беларускіх пісьменнікаў, прафесійныя дыспуты, падтрымка, сяброўская экспкурсія і вандроўкі, публікацыі ў друку.

Будзьма разам!

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў

«Літаратурная Беларусь» — гэта супольны праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў», гэта альтэрнатыва адабранаму ў яго і цяпер падкантрольнаму штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва».

Гэта фармаванне незалежнай творчай думкі нацыянальнай эліты.

Гэта імкненне супрацьстаяць татальному замоўчванню вольнага мастацкага слова ў дзяржаўных СМИ.

Гэта свободная трывана паэтаў, празаікаў, драматургаў, крытыкаў і чытачоў Беларусі.

Гэта напамін аб тым, што Беларусь — і дзяржаўная, і літаратурная — створана пісьменнікамі, і яна патрабуе іхніх працы і апантанасці.

«Літаратурная Беларусь» — новы час чытання.